

JN-32-11-923-SR-C

Evropa u 12 lekcija Paskal Fonten

Paskal Fonten

bivši asistent Žana Monea i profesor na Institutu političkih nauka (*Institut d'Études Politiques*) u Parizu

Evropa u 12 lekcija

Koja je svrha Evropske unije? Zašto i kako je osnovana? Kako funkcioniše? Šta je do sada postigla za svoje građane i koji novi izazovi danas stoje pred njom?

Da li se u vreme globalizacije EU može uspešno takmičiti sa drugim velikim ekonomijama i istovremeno održati svoj društveni standard? Kakva će biti uloga Evrope na svetskoj pozornici u godinama koje dolaze? Gde će biti povučene granice EU? Kakva je budućnost evra?

Ova su samo neka od pitanja na koja u izdanju za 2010. godinu izuzetno popularne knjižice *Evropa u 12 lekcija* odgovara stručnjak za EU Paskal Fonten.

ISBN 978-92-9238-035-9

9 789292 380359

SR

Evropska unija

Publications Office

Evropa u 12 lekcija

Paskal Fonten

Kontaktirajte s EU

ONLINE

Informacije na svim službenim jezicima Evropske unije dostupne su na internet stranici Europa:

europa.eu

LIČNO

Širom Evrope postoje stotine lokalnih informacionih centara EU. Adresu vama najbližeg centra možete naći na internet stranici Europe Direct:

europedirect.europa.eu

ZOVITE NAS ILI NAM PIŠITE

Europe Direct je služba koja odgovara na pitanja o Evropskoj uniji.

Možete s njom kontaktirati besplatno na broj telefona:

00 800 6 7 8 9 10 11, telefonom izvan EU: **+32 22999696**, ili elektronskom

poštom putem internet stranice Europe Direct: **europedirect.europa.eu**

ČITAJTE O EVROPI

Publikacije o EU dostupne su u internet knjižari EU:

bookshop.europa.eu

Ovu brošuru, kao i ostala kratka i jasna objašnjenja o EU, možete pronaći na internet stranici **ec.europa.eu/publications**

Evropska komisija
Generalni direktorat za komunikacije
Publikacije
1049 Brisel
BELGIJA

Rukopis završen u julu 2010.

Ilustracija na naslovnoj strani: © Lou Wall/Corbis

Luksemburg: Kancelarija za publikacije Evropske unije

2011. - 80 str. - 16,2 × 22,9 cm

ISBN 978-92-9238-035-9

doi:10.2871/34355

© Evropska unija, 2011.

Reprodukcija je dozvoljena uz navođenje izvora. Za upotrebu ili reprodukciju pojedinih fotografija neophodno je zatražiti dozvolu direktno od vlasnika autorskih prava.

Štampano i izdala Delegacija Evropske unije u Republici Srbiji, 2011.

Štampano na beloj hartiji bez hlora

Informišite se o Evropskoj uniji u Srbiji

INFORMACIONI CENTAR EVROPSKE UNIJE

glavni hol Doma omladine

Dečanska 1

11000 Beograd

Tel: +381 (11) 3229922

E-mail: info@euinfo.rs

Radno vreme:

pon – pet: 10 do 19 časova

sub: 10 do 15 časova

DELEGACIJA EVROPSKE UNIJE U REPUBLICI SRBIJI

Vladimira Popovića 40/V

11070 Beograd

Tel: +381.11.3083200

Fax: +381.11.3083201

E-mail: delegation-serbia@eeas.europa.eu

Web: www.europa.rs

Evropa u 12 lekcija

Autor: Paskal Fonten

[1]

strana 4

Zašto Evropska unija?

[2]

strana 10

**Deset istorijskih
koraka**

[3]

strana 14

**Proširenje EU i odnosi
sa susedima**

[7]

strana 44

Evro

[8]

strana 48

**Ka društvu zasnovanom
na znanju**

[9]

strana 52

Evropa građana

[4]

strana 20

Kako funkcioniše EU?

[5]

strana 28

Šta radi EU?

[6]

strana 38

Jedinstveno tržište

[10]

strana 58

**Sloboda, bezbednost
i pravda**

[11]

strana 64

**Evropska unija na
svetskoj pozornici**

[12]

strana 70

**Kakva je
budućnost
Evrope?**

strana 74

**Ključni datumi u istoriji
evropskih integracija**

Zašto Evropska unija?

[1]

Misija EU u 21. veku jeste da:

- ▶ održava i unapređuje mir uspostavljen između država članica;
- ▶ okupi evropske države oko praktične saradnje;
- ▶ garantuje životnu bezbednost građanima Evrope;
- ▶ promoviše ekonomsku i socijalnu solidarnost;
- ▶ očuva evropski identitet i raznovrsnost u globalizovanom svetu;
- ▶ promoviše vrednosti koje su zajedničke svim Evropljanima.

I MIR

Pre nego što je postala stvarni politički cilj, ideja o ujedinjenoj Evropi bila je samo san filozofa i vizionara. Viktor Igo, na primer, maštao je o miroljubivim Sjedinjenim Državama Evrope inspirisan humanističkim idealima. Taj san su razbila dva strašna rata koja su opustošila kontinent u prvoj polovini dvadesetog veka.

Ali iz ruševina Drugog svetskog rata pojavila se nada nove vrste. Ljudi koji su se tokom rata odupirali totalitarizmu bili su odlučni da okončaju mržnju i suparništvo među narodima Evrope i izgrade trajni mir između nekadašnjih neprijatelja. Od 1945. do 1950. godine nekoliko hrabrih državnika, uključujući i Konrada Adenauera, Vinstona Čerčila, Alkida de Gasperija i Roberta Šumana, poduhvatilo se zadatka da ubede svoje narode da uđu u novu eru. U zapadnoj Evropi biće uspostavljene nove strukture zasnovane na zajedničkim interesima i utemeljene u ugovorima koji će garantovati vladavinu prava i jednakost svih zemalja.

Robert Šuman (francuski ministar spoljnih poslova) preuzeo je ideju koju je prvobitno izložio Žan Mone i 9. maja 1950. godine predložio osnivanje Evropske zajednice za uglj i čelik (ECSC). U zemljama koje su se nekada borile jedna protiv druge proizvodnja uglja i čelika biće objedinjena pod zajedničkom Visokom upravom. Tako su na praktičan i izuzetno simboličan način sirovine za rat pretvorene u instrumente pomirenja i mira.

II EVROPA ZAJEDNO

Evropska unija podsticala je nemačko ujedinjenje posle pada Berlinskog zida 1989. Kada se 1991. godine raspala sovjetska imperija, zemlje centralne i istočne Evrope, koje su decenijama trpele život iza gvozdene zavese, ponovo su stekle slobodu da odlučuju o svojoj sudbini. Mnoge od njih odlučile su da je njihova budućnost u porodici demokratskih evropskih nacija. Njih osam se priključilo EU 2004. godine, a još dve su postale članice 2007. godine.

Proces proširenja EU nastavlja se do današnjeg dana. Pregovori o ulasku započeti su sa Turskom i Hrvatskom 2005. godine. Island je podneo kandidaturu za članstvo 2009, a još nekoliko balkanskih zemalja krenulo je putem koji bi jednog dana mogao da dovede do članstva u EU. Očekuje se da će Hrvatska postati 28. članica Evropske unije.

Pad Berlinskog zida 1989. godine doveo je do postepenog ukidanja starih podela na evropskom kontinentu

III BEZBEDNOST

Evropa u dvadeset prvom veku i dalje mora da rešava probleme bezbednosti. Evropska unija mora da preduzme efikasnu akciju kako bi obezbedila sigurnost svojih članica. Ona mora konstruktivno da radi s regionima neposredno izvan svojih granica – s Balkanom, severnom Afrikom, Kavkazom i Bliskim istokom. EU mora da zaštiti i svoje vojne i strateške interese saradnjom sa saveznicima – naročito sa saveznicima iz NATO – i razvojem suštinske evropske bezbednosne i odbrambene politike.

Unutrašnja i spoljna bezbednost dve su strane iste medalje. Borba protiv terorizma i organizovanog kriminala zahteva da policijske snage svih zemalja EU moraju tesno da saraduju. Jedan od novih evropskih izazova jeste taj da EU postane područje slobode, bezbednosti i pravde u kojem svi imaju isti pristup pravdi i uživaju jednaku zaštitu zakona. Da bi to ostvarile, potrebno je da vlade zemalja EU ostvaruju neposredniju saradnju, a u tome aktivnu i značajnu ulogu moraju imati organi kao Europol (Evropska policijska služba) i Eurojust (koji promoviše saradnju između tužilaca, sudija i policijskih službenika u raznim zemljama EU).

IV EKONOMSKA I SOCIJALNA SOLIDARNOST

Evropska unija je izgrađena radi ostvarenja političkih ciljeva i krenula je da ih ostvaruje kroz ekonomsku saradnju.

Procentualni udeo evropskih zemalja u svetskom stanovništvu sve je manji. One stoga moraju da nastave sa zajedničkim naporima ako žele da obezbede ekonomski rast i budu sposobne da se na svetskoj pozornici takmiče s drugim velikim privredama. Nijedna zemlja EU nije dovoljno jaka da bi mogla sama da nastupa u svetskoj trgovini. Da bi ostvarile ekonomije obima i došle do novih potrošača, evropskim firmama je potrebna šira osnova od domaćeg, nacionalnog tržišta, a evropsko jedinstveno tržište pruža im upravo to. Kako bi obezbedila da što više ljudi ima korist od ovog sveevropskog tržišta sa 500 miliona potrošača, EU nastoji da ukloni prepreke za trgovinu i oslobodi preduzeća tereta suvišnih administrativnih procedura.

Ali kao protivteža sveevropskoj slobodnoj konkurenciji, mora postojati i sveevropska solidarnost. Građani Evrope osećaju jasne dobrobiti te solidarnosti: kada su pogođeni poplavama ili drugim elementarnim nepogodama, dobijaju pomoć iz budžeta EU. Strukturni fondovi kojima upravlja Evropska komisija podstiču i podržavaju napore nacionalnih i regionalnih organa da uklone jaz između različitih nivoa razvoja u raznim delovima Evrope. Sredstva iz budžeta EU i krediti koje obezbeđuje Evropska investiciona banka koriste se za poboljšanje saobraćajne strukture Evrope (na primer za proširenje mreže autoputeva i brzih pruga), čime se obezbeđuje bolji pristup zabačenim regionima EU i podstiče transevropska trgovina.

Globalna finansijska kriza iz 2008. godine pokrenula je najoštriji ekonomski sunovrat u istoriji EU. Vlade i institucije EU morale su brzo da deluju kako bi spasle banke, a EU je pružila finansijsku pomoć zemljama najviše pogođenim krizom. Postojanje jedinstvene zajedničke valute pomoglo je da se evrozona zaštiti od spekulacija i devalvacije. Nakon toga, 2010. godine, EU i države članice učinile su udruženi napor da smanje svoj javni dug. Veliki izazov za evropske zemlje u narednom periodu biće zajedničko suprotstavljanje globalnim krizama i pronalaženje izlaza iz recesije i načina da se ostvari održivi rast.

V EVROPSKI IDENTITET I RAZNOVRSNOST U GLOBALIZOVANOM SVETU

Evropska postindustrijska društva postaju sve složenija. Životni standard kontinuirano raste, ali još uvek postoji jaz između bogatih i siromašnih. Moguće je da su taj jaz dodatno proširili faktori poput ekonomske recesije, preseljenja industrijskih postrojenja, starenja stanovništva i problema sa javnim finansijama. Zato je važno da zemlje članice EU tešnje sarađuju kako bi se ovi problemi rešavali.

Međutim, ta tešnja saradnja ne podrazumeva brisanje kulturnih i jezičkih identiteta pojedinačnih država. Naprotiv – mnoge aktivnosti EU usmerene su na promovisanje regionalnih posebnosti i bogate raznovrsnosti tradicija i kultura Evrope.

Dugoročno, sve države EU imaju korist od toga. Šezdeset godina evropskih integracija pokazalo je da je EU kao celina veća od zbira svojih delova. Ona ima daleko veću ekonomsku, socijalnu, tehnološku, komercijalnu i političku moć nego što bi svaka pojedinačna zemlja imala kada bi morala da nastupa samostalno. Postoji dodatna vrednost kada se nastupa zajedno i kada se govori jednim glasom.

Ujedinjeni u različitosti: Zajedničkim radom se ostvaruju bolji rezultati

Ekonomije u usponu, kao što su Kina, Indija i Brazil, spremaju se da se pridruže Sjedinjenim Američkim Državama kao globalne supersile. Zato je važnije nego ikada da se države članice Evropske unije udruže i postignu tzv. kritičnu masu, te da na taj način zadrže svoj uticaj na svetskoj sceni.

Kako EU ostvaruje taj uticaj?

- ▶ Evropska unija je vodeća trgovinska sila u svetu i ima ključnu ulogu u međunarodnim pregovorima, kao što su pregovori koji se vode između 153 zemlje unutar Svetske trgovinske organizacije (STO) ili konferencije Ujedinjenih nacija o klimatskim promenama;
- ▶ EU zauzima jasan stav o osetljivim pitanjima koja se tiču ​​običnih ljudi – pitanjima kao što su životna sredina, obnovljivi izvori energije, princip predostrožnosti u pogledu bezbednosti hrane, etički aspekti biotehnologije, potreba da se zaštite ugrožene vrste itd;
- ▶ EU ostaje jedan od lidera u borbi sa globalnim otopljanjem u svetskim okvirima. U decembru 2008. Unija se jednostrano obavezala da će do 2020. smanjiti emisiju gasova staklene bašte za 20 odsto.

Dakle, stara izreka da je snaga u jedinstvu nije nimalo izgubila na aktuelnosti za Evropljane današnjice.

VI VREDNOSTI

Evropska unija želi da unapređuje humanitarne i progresivne vrednosti i da se stara o tome da velike globalne promene koje se odigravaju budu na korist a ne na štetu ljudskog roda. Potrebe ljudi ne mogu se zadovoljiti jednostavno tržišnim snagama ili jednostranim akcijama pojedinačnih država.

Tako EU simbolizuje odnos prema čovečanstvu i model društva koji podržava ogromna većina njenih građana. Evropljani neguju svoje bogato nasleđe vrednosti, među kojima su vera u ljudska prava, društvena solidarnost, slobodno preduzetništvo, pravedna podela plodova ekonomskog rasta, pravo na zaštićenu životnu sredinu, poštovanje kulturnih, jezičkih i verskih različitosti i skladan spoj tradicije i napretka.

Povelja o osnovnim pravima u EU proglašena je u Nici decembra 2000. godine. Ona je sada pravno obavezujuća zahvaljujući Lisabonskom ugovoru, koji je stupio na snagu 1. decembra 2009. Povelja izlaže sva prava koja danas priznaju sve zemlje članice EU i njihovi građani. Zajednička prava i vrednosti pružaju osećaj srodnosti među Evropljanima. Uzmimo samo jedan primer – sve zemlje EU ukinule su smrtnu kaznu.

Deset istorijskih koraka

[2]

- ▶ 1951: Evropsku zajednicu za ugalj i čelik osniva šest članica osnivača
- ▶ 1957: Istih šest država potpisuje Rimske ugovore, kojima se uspostavlja Evropska ekonomska zajednica (EEZ) i Evropska zajednica za atomsku energiju (Euratom)
- ▶ 1973: Zajednica se proširuje na devet zemalja članica i uvodi više zajedničkih politika
- ▶ 1979: Prvi direktni izbori za Evropski parlament
- ▶ 1981: Prvo mediteransko proširenje
- ▶ 1992: Jedinstveno evropsko tržište postaje stvarnost
- ▶ 1993: Ugovorom iz Mاستrihta osniva se Evropska unija (EU)
- ▶ 2002: Evro ulazi u opticaj
- ▶ 2007: EU ima 27 država članica
- ▶ 2009: Stupa na snagu Lisabonski ugovor kojim se menja način funkcionisanja EU

1.

Devetog maja 1950. Šumanovom deklaracijom predloženo je osnivanje Evropske zajednice za uglj i čelik (ECSC), koja je postala stvarnost nakon Pariskog ugovora od 18. aprila 1951. Time je ustanovljeno zajedničko tržište uglja i čelika između šest zemalja osnivača (Belgije, Savezne Republike Nemačke, Francuske, Italije, Luksemburga i Holandije). Cilj je bio da se u senci Drugog svetskog rata obezbedi mir između evropskih nacija pobednika i poraženih i da budu zajedno kao jednaki, saradujući u zajedničkim institucijama.

2.

Tih šest zemalja su potom odlučile 25. marta 1957, Rimskom ugovorom, da formiraju Evropsku zajednicu za atomsku energiju (Euratom) i Evropsku ekonomsku zajednicu (EEZ). Ova druga je podrazumevala izgradnju šireg zajedničkog tržišta koje bi pokrivalo čitav niz robe i usluga. Carine između ovih šest zemalja su ukinute 1. jula 1968. a zajedničke politike, prevashodno u trgovini i poljoprivredi, takođe su zasnovane tokom šezdesetih godina 20. veka.

3.

Ovaj poduhvat bio je toliko uspešan da su Danska, Irska i Velika Britanija odlučile da se pridruže. Ovo prvo proširenje sa šest na devet članica dogodilo se 1973. U isto vreme uvedene su nove socijalne i ekološke politike, a 1975. osnovan je Evropski regionalni razvojni fond (ERDF).

9. maja 1950. francuski ministar spoljnih poslova Robert Šuman prvi put je javno izložio ideje koje su dovele do Evropske unije. Zato se 9. maj slavi kao rođendan EU

4.

Juna 1979. dogodio se odlučujući korak napred – prvi izbori za Evropski parlament neposrednim glasanjem. Ovi izbori se održavaju svakih pet godina.

5.

Godine 1981. Grčka se priključila Zajednici, a nakon nje Španija i Portugal 1986. Tim proširenjem Zajednice na jug Evrope potreba da se realizuju programi regionalne pomoći postala je još neophodnija.

6.

Ekonomska recesija koja je zahvatila ceo svet ranih osamdesetih godina donela je sa sobom talas evropesimizma. Međutim, nova nada se rodila 1985, kada je Evropska komisija, pod tadašnjim predsednikom Žakom Delorom, objavila belu knjigu u kojoj je zacrtan rok za uspostavljanje jedinstvenog tržišta do 1. januara 1993. Ovaj ambiciozni cilj je ugrađen u Jedinstveni evropski akt, koji je potpisan februara 1986. a na snagu je stupio 1. jula 1987.

7.

Politički oblik Evrope dramatično se promenio kada je srušen Berlinski zid 1989. To je dovelo do ujedinjenja Nemačke oktobra 1990. i dolaska demokratije u zemlje centralne i istočne Evrope pošto su se oslobodile sovjetske kontrole. Sam Sovjetski Savez prestao je da postoji u decembru 1991.

U isto vreme između zemalja članica EEZ bili su u toku pregovori o novom ugovoru koji je usvojio Evropski savet (sastanak predsednika i/ili premijera) u Matrihtu decembra 1991. Dodajući međudržavnu saradnju (u oblastima kao što su spoljna politika i unutrašnja bezbednost) postojećem sistemu Zajednice, Ugovorom iz Matrihta je stvorena Evropska unija (EU). Taj ugovor je stupio na snagu 1. novembra 1993.

8.

Još tri zemlje – Austrija, Finska i Švedska – priključile su se Evropskoj uniji 1995. godine, čime je broj članica porastao na 15. U tom trenutku Evropa se već suočavala sa rastućim izazovima globalizacije. Nove tehnologije i sve veća upotreba interneta modernizovale su ekonomiju, ali su takođe stvarale socijalne i kulturne tenzije. Istovremeno, nezaposlenost i sve veći troškovi na penzije povećavali su pritisak na državne ekonomije, što je reforme činilo još neophodnijim. Glasači su sve glasnije tražili od svojih vlada da nađu praktična rešenja za te probleme.

Zbog toga su marta 2000. godine lideri EU usvojili Lisabonsku strategiju. Njen cilj je bio da omogući Evropskoj uniji da se takmiči na svetskom tržištu sa drugim velikim igračima kao što su Sjedinjene Države i novoundustrijalizovane zemlje. Strategija je podrazumevala podsticanje inovacija i poslovnih investicija i prilagođavanje evropskog obrazovnog sistema potrebama informacionog društva.

U međuvremenu EU je radila na svom najspektakularnijem projektu do tada – stvaranju jedinstvene valute koja će olakšati život poslovnim ljudima, potrošačima i putnicima. Euro je 1. januara 2002. zamenio dotadašnje valute 12 zemalja EU koje su zajedno činile evrozonu. Euro je danas pored američkog dolara glavna svetska valuta.

9.

Sredinom devedesetih godina počele su pripreme za najveće proširenje EU u njenoj istoriji. Zahtev za prijem u članstvo je podnelo šest zemalja bivšeg sovjetskog bloka (Bugarska, Češka Republika, Mađarska, Poljska, Rumunija i Slovačka), tri baltičke zemlje koje su bile deo Sovjetskog Saveza (Estonija, Letonija i Litvanija), jedna od republika bivše Jugoslavije (Slovenija) i dve mediteranske zemlje (Kipar i Malta).

EU je pozdravila šansu da pomogne da se stabilizuje evropski kontinent i da se prošire dobrobiti evropske integracije na te mlade demokratije. Pregovori o budućem članstvu započeli su u decembru 1997, a 10 država kandidata priključilo se Evropskoj uniji 1. maja 2004. godine. Bugarska i Rumunija takođe su primljene 1. januara 2007, čime je broj članica EU porastao na 27 zemalja.

10.

Da bi mogla da odgovori na kompleksne izazove 21. veka, proširenoj EU je bio potreban jednostavniji i efikasniji metod donošenja zajedničkih odluka. Nova pravila su predložena u nacrtu ustava EU, koji je potpisan u oktobru 2004. a koji je trebalo da zameni sve postojeće ugovore. Međutim, taj tekst je odbijen na dva nacionalna referenduma 2005. godine. Tako je ustav zamenjen Ugovorom iz Lisabona, koji je potpisan 13. decembra 2007, a stupio na snagu 1. decembra 2009. Njime se uvode izmene u prethodne ugovore, ali ih on ne zamenjuje; Ugovor takođe uvodi većinu izmena koje su bile sadržane u ustavu. Na primer, ovim ugovorom Evropski savet dobija stalnog predsednika, a uvodi se i funkcija visokog predstavnika Unije za spoljne poslove i bezbednosnu politiku.

Proširenje EU i odnosi sa susedima

[3]

- ▶ Evropska unija je otvorena za svaku evropsku zemlju koja ispunjava demokratske, političke i ekonomske kriterijume za članstvo.
- ▶ Nakon nekoliko uzastopnih proširenja (poslednje se dogodilo 2007), EU je porasla sa šest na 27 članica. Tako 2010. godine imamo devet zemalja koje su ili u pregovorima za članstvo (npr. Hrvatska i Turska) ili su u različitim fazama priprema. Hrvatska se sprema da postane 28. država članica Evropske unije.
- ▶ Za svaki ugovor za prijem novog člana potrebno je jednoglasno odobrenje svih zemalja članica. Uz to, pre svakog novog proširenja EU mora da proceni svoje kapacitete za apsorbovanje novog člana/novih članova i sposobnost svojih institucija da nastave dobro da funkcionišu.
- ▶ Proširenje Evropske unije ojačalo je i stabilizovalo demokratiju i bezbednost u Evropi i povećalo potencijal kontinenta za trgovinski i ekonomski rast.

I UJEDINJENJE KONTINENTA

(a) Savez 27

Kada se sastao u Kopenhagenu, u decembru 2002, Evropski savet napravio je jedan od najznačajnijih koraka u istoriji evropske integracije. Pozvavši još 12 zemalja da joj se priključe, Evropska unija nije prosto povećala geografsku veličinu i broj stanovnika; ona je stavila tačku na rascep koji je delio naš kontinent još od 1945. Evropske države koje decenijama nisu uživale demokratske slobode konačno su ponovo mogle da se pridruže porodici demokratskih evropskih nacija. Tako su Češka Republika, Estonija, Mađarska, Letonija, Litvanija, Poljska, Slovačka i Slovenija postale članice EU 2004. godine zajedno sa mediteranskim ostrvskim državama Kiprom i Maltom. Bugarska i Rumunija su se priključile 2007. One su sada sve partneri u jednom veličanstvenom projektu koji su zamislili osnivači EU.

(b) Pregovori u toku

Turska, članica NATO, sa dugim sporazumom o pridruženju EU, kandidovala se za članstvo u Evropskoj uniji 1987. Imajući u vidu geografski položaj i političku istoriju Turske, EU je dugo oklevala pre nego što je prihvatila njenu kandidaturu. Ipak, u oktobru 2005. konačno su započeli pregovori o pristupanju – i to ne samo sa Turskom nego i sa Hrvatskom. Zaključno sa 2010. pregovori sa Hrvatskom su bili pri kraju. Neke države EU su izrazile sumnju u pogledu toga da li će Turska postati članica, odnosno da li uopšte treba da postane članica Evropske unije ili ne. One predlažu alternativni aranžman – tzv. privilegovano partnerstvo – ali Turska odbija tu ideju.

(c) Zapadni Balkan i Island

Zemlje zapadnog Balkana, koje su uglavnom nekada bile deo Jugoslavije, takođe se okreću ka Evropskoj uniji da bi ubrzale svoju ekonomsku rekonstrukciju, poboljšale međusobne odnose (na kojima su već dugo ožilci etničkih i verskih ratova) i konsolidovale svoje demokratske institucije. EU je 2005. dala status zemlje kandidata Bivšoj Jugoslovenskoj Republici Makedoniji. Drugi potencijalni kandidati su Albanija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora i Srbija, koje sve imaju sporazume o stabilizaciji i pridruživanju sa EU osmišljene tako da utru put za razgovore o članstvu. Island, žestoko pogođen finansijskom krizom 2008. godine, podneo je zahtev za članstvo u EU 2009, Kosovo je proglasilo nezavisnost 18. februara 2008. i takođe bi moglo da postane zvanični kandidat za članstvo.

Tako bi do kraja ove decenije broj članova Evropske unije mogao da poraste s 27 na 35 država. To bi bilo još jedno veliko proširenje i verovatno bi zahtevalo nove izmene u načinu funkcionisanja EU.

II USLOVI ZA ČLANSTVO

(a) Pravni zahtevi

Evropska integracija uvek je bila politički i ekonomski proces otvoren za sve evropske zemlje koje su spremne da potpišu ugovore i prihvate ceo korpus zakona EU. Prema Lisabonskom ugovoru (član 49) bilo koja evropska zemlja može da se kandiduje za članstvo u Evropskoj uniji ukoliko poštuje načela slobode, demokratije, ljudskih prava i osnovnih sloboda i vladavinu prava.

(b) Kopenhaški kriterijumi

Godine 1993, nakon kandidature bivših komunističkih zemalja za Uniju, Evropski savet im je postavio tri kriterijuma koja treba da ispune da bi postale članice. Do trenutka kada se priključuju nove članice treba da imaju:

- ▶ stabilne institucije koje garantuju demokratiju, vladavinu zakona, ljudska prava i poštovanje i zaštitu manjina;
- ▶ uhodanu tržišnu ekonomiju i kapacitet da se takmiče sa konkurentskim pritiscima i tržišnim silama unutar Unije;
- ▶ sposobnost da prihvate obaveze članstva, uključujući podršku za ciljeve Unije. One moraju imati javnu administraciju koja je u stanju da primeni i u praksi sprovodi zakone EU.

Biser Jadrana, Dubrovnik u Hrvatskoj, državi kandidatu za članstvo u EU

(c) Proces priključivanja EU

Pregovori o članstvu (pregovori o pristupanju) obavljaju se između zemlje kandidata i Evropske komisije, koja predstavlja EU. Kada se ti pregovori zaključe, odluku da se neka zemlja primi u članstvo EU moraju jednoglasno doneti postojeće zemlje članice, koje se sastaju u Savetu. Evropski parlament takođe mora dati svoj pristanak potvrdnim glasanjem apsolutne većine svojih članova. Potom države članice i zemlja kandidat moraju ratifikovati ugovor o pristupanju u skladu sa ustavnim procedurama svake od zemalja.

Tokom perioda pregovora zemlje kandidati najčešće primaju pomoć EU u sklopu pristupnog partnerstva kako bi im se pomoglo da ekonomski sustignu države članice. One takođe najčešće imaju sporazume o stabilizaciji i pridruživanju sa EU. Prema tim sporazumima EU direktno nadgleda ekonomske i administrativne reforme koje države kandidati moraju sprovesti kako bi ispunile uslove za članstvo u EU.

III KOLIKO VELIKA MOŽE POSTATI EU?

(a) Geografske granice

Diskusije o ratifikovanju predloženog Ustavnog ugovora koje su se održale u većini zemalja članica pokazale su da mnogi Evropljani imaju određene rezerve u pogledu konačne granice Evropske unije, pa čak i po pitanju njenog identiteta. Nema jednostavnih odgovora na ova pitanja, naročito zato što svaka zemlja drugačije vidi svoje geopolitičke ili ekonomske interese. Baltičke zemlje i Poljska podržavaju ideju članstva Ukrajine u EU, no šta ćemo sa susedima Ukrajine? Poteškoće proizlaze iz političke situacije u Belorusiji i strateškog položaja Moldavije. Ukoliko se Turska priključi EU, to postavlja pitanje Jermenije, Gruzije i drugih zemalja Kavkaza.

EU daje finansijsku pomoć kako bi pomogla razvoj ekonomije u susednim zemljama

Uprkos tome što ispunjavaju uslove, Lihtenštajn, Norveška i Švajcarska nisu članice Evropske unije zato što je javno mnjenje u ovim zemljama trenutno protiv pristupanja.

U različitim državama EU javno mnjenje je manje-više podeljeno po pitanju konačnih granica Evropske unije. Ukoliko bi se primenili samo geografski kriterijumi ne uzimajući u obzir demokratske vrednosti, EU bi mogla – poput Saveta Evrope (koji nije telo EU) – da završi sa 47 članica, uključujući Rusiju. Međutim, jasno je da bi članstvo Rusije proizvelo neprihvatljivu neravnotežu u Evropskoj uniji kako politički, tako i geografski.

Razuman pristup je da se kaže da svaka evropska zemlja ima pravo da zatraži prijem u članstvo EU ukoliko je u stanju da usvoji kompletno zakonodavstvo EU i ako je spremna da uvede evro. Evropske integracije su trajan proces još od 1950. godine i svaki pokušaj da se jednom za svagda utvrde granice EU bio bi suprotstavljen tom procesu.

(b) Politika susjedstva

Proširenja iz 2004. i 2007. pomerila su granice Evropske unije dalje na istok i jug i otvorila pitanje uređenja odnosa EU sa novim susjedima. Stabilnost i bezbednost problematični su u regionima van njenih granica, pa je Evropska unija želela da izbegne stvaranje novih linija podele između sebe i susjednih regiona. Na primer, bilo je neophodno preduzeti mere kako bi se odgovorilo na nove pretnje po bezbednost, kao što su nelegalna imigracija, prekidi u isporuci energije, degradacija životne sredine, organizovani prekogranični kriminal i terorizam. Zato je EU kreirala novu politiku evropskog susjedstva koja uređuje odnose sa susjedima na istoku (Jermenija, Azerbejdžan, Belorusija, Gruzija, Moldavija i Ukrajina) i na jugu (Alžir, Egipat, Izrael, Jordan, Liban, Libija, Maroko, okupirana palestinska teritorija, Sirija i Tunis).

Gotovo sve ove zemlje imaju bilateralne sporazume o partnerstvu i saradnji ili sporazume o pridruživanju sa EU, prema kojima su posvećene zajedničkim vrednostima (kao što su demokratija, ljudska prava i vladavina prava), i o ostvarenju napretka ka uspostavljanju tržišne ekonomije, održivog razvoja i smanjenju siromaštva. EU sa svoje strane nudi finansijsku, tehničku i makroekonomsku pomoć, lakši pristup vizama i niz mera osmišljenih da pomognu razvoj ovih zemalja.

Od 1995. zemlje južnog Mediterana bile su povezane sa Evropskom unijom preko političkih, ekonomskih i diplomatskih veza poznatih pod nazivom Barselonski proces, kasnije preimenovan u Evromediteransko partnerstvo. Na samitu u Parizu u julu 2008. ovo partnerstvo je ponovo pokrenuto kao Unija za Mediteran, koja okuplja 27 država članica Evropske unije i 16 partnerskih zemalja južnog Mediterana i Bliskog istoka.

Finansijska pomoć EU obema grupama država se realizuje preko Instrumenta za evropsko susjedstvo i partnerstvo. Njegov ukupan budžet za period 2007-2013. iznosi oko 12 milijardi evra.

Kako funkcioniše EU?

[4]

- ▶ Šefovi država i/ili vlada sastaju se u okviru Evropskog saveta čija je uloga da određuje okvirne političke smernice EU i donosi najvažnije odluke o ključnim pitanjima.
- ▶ Savet koji čine ministri država članica EU sastaje se često kako bi donosio odluke o politikama i kreirao zakone EU.
- ▶ Evropski parlament, koji predstavlja narod, deli zakonodavnu i budžetsku vlast sa Savetom.
- ▶ Evropska komisija, koja zastupa zajednički interes EU, predstavlja glavni izvršni organ. Ona ima pravo da predlaže zakone i stara se o ispravnom sprovođenju politika EU.

I INSTITUCIJE ZADUŽENE ZA DONOŠENJE ODLUKA

Evropska unija predstavlja više od konfederacije zemalja, ali nije federalna država. U stvari, njena struktura ne potpada ni pod jednu tradicionalnu pravnu kategoriju. Ona je istorijski jedinstvena i njen sistem donošenja odluka neprestano se razvija već nekih 60 godina.

Ugovori o EU (poznati kao primarno zakonodavstvo) osnova su za veliki korpus tzv. sekundarnog zakonodavstva koje se neposredno odnosi na svakodnevni život građana Evropske unije. Sekundarno zakonodavstvo se uglavnom sastoji od uredbi, uputstava i preporuka usvojenih od institucija EU.

Ovi zakoni zajedno sa politikama EU predstavljaju rezultat odluka koje donose Savet (koji predstavlja nacionalne vlade), Evropski parlament (koji predstavlja narod) i Evropska komisija (telo nezavisno od vlada EU koje podržava zajedničke evropske interese). Ostale institucije i tela takođe imaju svoje uloge, kako je navedeno u tekstu koji sledi.

(a) Evropski savet

Evropski savet je vrhovna politička institucija EU. Čine ga šefovi država ili vlada – predsednici i/ili premijeri – svih država članica EU, plus predsednik Evropske komisije (vidi ispod). Ovo telo se u principu sastaje četiri puta godišnje u Briselu. Njime predsedava stalni predsednik čiji posao je da koordiniše rad Evropskog saveta i da obezbedi njegov kontinuitet. Stalni predsednik se bira (kvalifikovanom većinom članica) na period od dve i po godine i može još jedanput da bude ponovo izabran. Bivši belgijski premijer Herman van Rompej nalazi se na ovom mestu od 1. decembra 2009.

Evropski savet definiše ciljeve EU i određuje pravce njihovog ostvarivanja. On daje podsticaj najznačajnijim političkim inicijativama EU i rešava teška pitanja oko kojih Savet ministara ne može da se usaglasi. Evropski savet se takođe bavi hitnim međunarodnim pitanjima, sprovođenjem zajedničke spoljne i bezbednosne politike (CFSP) – koja predstavlja mehanizam koordinacije spoljnih politika država članica EU.

(b) Savet

Savet (takođe poznat i kao Savet ministara) čine ministri iz nacionalnih vlada članica EU. Sve države članice po šest meseci naizmenično predsedavaju Savetom. Svakom sastanku Saveta prisustvuje po jedan ministar iz svake zemlje članica. Koji će ministar prisustvovati sastanku zavisi od teme koja je na dnevnom redu: spoljni poslovi, poljoprivreda, industrija, saobraćaj, životna sredina itd.

Osnovni posao Saveta je da usvaja zakone EU. On u principu deli to ovlašćenje s Evropskim parlamentom. Uz to Savet i Parlament dele jednaku odgovornost za usvajanje budžeta EU. Savet takođe zaključuje međunarodne sporazume koje je ugovorila Komisija.

Prema Lisabonskom ugovoru, Savet donosi odluke jednostavnom većinom, kvalifikovanom većinom ili jednoglasno u zavisnosti od teme.

Kada se radi o značajnim pitanjima, kao što su izmene i dopune ugovora, pokretanje novih zajedničkih politika ili odobrenje pristupanja Uniji nove zemlje članice, odluka Saveta mora biti doneta jednoglasno.

U najvećem broju drugih slučajeva za izglasavanje je potrebna kvalifikovana većina. Ovo znači da se odluka Saveta usvaja ako se za nju dobije određen minimalni broj glasova. Broj glasova koji ima svaka od zemalja članica EU odgovara približno broju njenih stanovnika.

Do 1. novembra 2014, pod pretpostavkom da EU tada još uvek bude imala 27 članica, za usvajanje neke odluke biće potreban:

- ▶ minimalan broj od 255 od ukupno 347 glasova (tj. 73,91%). Pored toga:
- ▶ većina zemalja članica mora da odobri odluku, tj. najmanje njih 14;
- ▶ broj glasova država članica u prilog određene odluke mora da predstavlja najmanje 62% od ukupnog broja stanovnika EU.

Demokratska Evropa: Zahvaljujući Lisabonskom ugovoru evropski građani sada mogu da predlažu nove zakone

Od 1. novembra 2014, u skladu sa Lisabonskim ugovorom, ovaj sistem će biti pojednostavljen. Odluke će se usvajati ukoliko za njih glasa 55% država članica (tj. najmanje njih 15) i ukoliko one predstavljaju najmanje 65% stanovništva EU.

(c) Evropski parlament (EP)

Evropski parlament je izabrano telo koje predstavlja građane EU. On ima funkciju nadgledanja aktivnosti EU i zajedno sa Savetom učestvuje u zakonodavnom procesu. Od 1979. godine poslanici u Evropskom parlamentu (MEP) biraju se na opštim neposrednim izborima svakih pet godina.

Nakon poslednjih izbora za EP, u junu 2009, bivši poljski premijer Jerži Buzek (iz Evropske narodne stranke) izabran je za predsednika Parlamenta na dve i po godine.

Evropski parlament – ovde može da se čuje vaš glas

Evropski parlament održava svoje glavne debate na mesečnim zasedanjima (plenarna zasedanja) kojima u principu prisustvuju svi poslanici. Ova plenarna zasedanja uglavnom se održavaju u Strazburu, a dodatna u Briselu. Pripremni poslovi se takođe obavljaju u Briselu: Konferencija predsednika – tj. sastanak predsednika poslaničkih grupa sa predsednikom Parlamenta – utvrđuje dnevni red za plenarna zasedanja dok 20 parlamentarnih odbora sačinjavaju amandmane na zakone o kojima treba da se raspravlja. Svakodnevne administrativne poslove Parlamenta obavlja Generalni sekretarijat sa sedištem u Luksemburgu i Briselu. Svaka politička grupa takođe ima svoj sekretarijat.

Broj mesta u Evropskom parlamentu za svaku zemlju nakon izbora održanih 2009:

Austrija	17	Letonija	8
Belgija	22	Litvanija	12
Bugarska	17	Luksemburg	6
Kipar	6	Malta	5
Češka Republika	22	Holandija	25
Danska	13	Poljska	50
Estonija	6	Portugalija	22
Finska	13	Rumunija	33
Francuska	72	Slovačka	13
Nemačka	99	Slovenija	7
Grčka	22	Španija	50
Mađarska	22	Švedska	18
Irska	12	Velika Britanija	72
Italija	72		
UKUPNO		736	

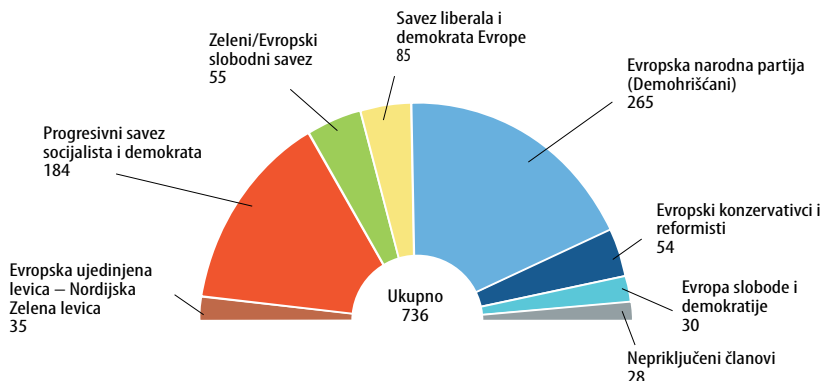
Napomena: Odlukom u skladu sa Protokolom br. 36 Lisabonskog ugovora privremeno se povećava ukupni broj MEP na 754 do narednih izbora 2014.

Parlament učestvuje u zakonodavnom radu EU na dva načina:

- ▶ putem postupka **saodlučivanja**, prema kojem je Parlament postavljen u ravnopravan položaj sa Svetom u procesu donošenja zakona o svim pitanjima koja zahtevaju kvalifikovanu većinu u Svetu. Nakon stupanja na snagu Lisabonskog ugovora, ova pitanja čine oko 95% zakonodavstva EU. Svet i Parlament mogu da postignu saglasnost već u prvom čitanju. Ukoliko se ne usaglase nakon dva čitanja, predlog ide pred Komisiju za izmirenje, koja ima ovlašćenje da odbaci predloženi zakon:
- ▶ putem postupka davanja **saglasnosti** prema kojem Parlament mora da ratifikuje međunarodne sporazume (koje je ugovorila Komisija), kao i svaki ugovor o proširenju Evropske unije.

Političke grupe u Evropskom parlamentu

Dijagram političkih grupa u Evropskom parlamentu

Situacija u julu 2010. godine

Evropski parlament i Savet takođe dele jednaku odgovornost za usvajanje budžeta EU (koji predlaže Evropska komisija). Parlament može da odbaci predlog budžeta, što je većini učinio u više navrata. Kada se to dogodi, celokupni postupak donošenja budžeta mora biti ponovljen. Parlament u punoj meri koristi svoja budžetska ovlašćenja da bi uticao na utvrđivanje politike EU.

Poslednje po redu, ali ne i po važnosti – Parlament je telo koje sprovodi demokratsku kontrolu nad Unijom i naročito nad Evropskom komisijom. Svakih pet godina, kada dođe vreme za izbor nove komisije, novoizabrani Evropski parlament može – običnom većinom – da usvoji ili odbije predlog Evropskog saveta za izbor predsednika Komisije. Očigledno ovo glasanje zavisi od rezultata izbora za EP. Parlament takođe intervjuiše svakog predloženog člana Komisije pre glasanja o izboru Komisije u celini.

Parlament ima ovlašćenje da u svakom trenutku raspusti Komisiju izglasavanjem nepoverenja. Ovo zahteva dvotrećinsku većinu glasova. Parlament takođe nadgleda rukovođenje i sprovođenje politika EU – upućivanjem usmenih i pismenih pitanja Komisiji i Savetu.

(d) Evropska komisija

Komisija je ključna institucija EU. Jedino ona ima pravo da sačinjava predloge novih zakona EU koje šalje Savetu i Parlamentu na razmatranje i usvajanje.

Njeni članovi se imenuju na period od pet godina sporazumom između zemalja članica, što odobrava Evropski parlament (kako je već navedeno). Komisija odgovara Parlamentu i čitava Komisija mora da da ostavku ukoliko joj Parlament izglasa nepoverenje.

Komisiju čini po jedan član (komesar) iz svake države članice EU, uključujući predsednika Komisije i visokog predstavnika Unije za spoljne poslove i bezbednosnu politiku, koji je jedan od potpredsednika Komisije.

Evropski parlament je 9. februara 2010. izglasao novu komisiju. Bivši premijer Portugala Žoze Manuel Barozo ponovo je izabran na mesto predsednika Komisije u drugom petogodišnjem mandatu.

Rad komisije je u velikoj meri nezavisan. Njen je posao da zastupa zajednički interes EU, što znači da ne sme da prima uputstva ni od jedne vlade države članice. Kao čuvar ugovora Komisija mora da obezbedi da se uredbe i direktive koje usvoje Savet i Parlament sprovedu u praksi država članica. U protivnom Komisija može prekršiocu da preda Sudu pravde, koji će ga obavezati da se povinuje zakonu EU.

Komisija kao izvršni organ EU sprovodi odluke koje je doneo Savet u sferama kao što je zajednička poljoprivredna politika. Komisija ima velika ovlašćenja u upravljanju zajedničkim politikama EU kao što su istraživanje i tehnologija, spoljna pomoć i regionalni razvoj. Ona takođe upravlja budžetima za ove politike.

Komisiji pomaže administrativna služba koju čine 43 generalna direktorata i službe sa sedištem uglavnom u Briselu i Luksemburgu. Takođe postoji i određeni broj agencija koje su formirane radi obavljanja specifičnih zadataka za potrebe Komisije, uglavnom smeštene u drugim evropskim gradovima.

(e) Sud pravde

Sud pravde Evropske unije, koji se nalazi u Luksemburgu, čini po jedan sudija iz svake od zemalja EU, kojima pomaže osam opštih pravobranilaca. Njih imenuju zajednički vlade zemalja članica na period od šest godina, koji može biti obnovljen. Njihova nezavisnost je zagantovana. Uloga Suda je da obezbedi poštovanje zakona EU i ispravno tumačenje i primenu Ugovora.

(f) Evropska centralna banka

Evropska centralna banka (ECB), sa sedištem u Frankfurtu, odgovorna je za upravljanje evrom i monetarnom politikom EU (vidi poglavlje 7 »Evro«). Njen glavni zadatak je da održava stabilnost cena u evrozoni. Centralna banka je stekla status institucije EU Lisabonskim ugovorom.

Sud pravde se stara o tome da se evropski zakoni poštuju; on je, na primer, potvrdio da je diskriminacija hendikepiranih radnika zabranjena

(g) Sud revizora

Evropski sud revizora uspostavljen je 1975. godine u Luksemburgu. Čini ga po jedan član iz svake zemlje EU imenovan na period od šest godina po dogovoru zemalja članica, uz konsultaciju Evropskog parlamenta. Sud proverava da li su svi prihodi Evropske unije primljeni, da li su svi njeni troškovi učinjeni na zakonit i pravilan način i da li se budžetom EU pravilno rukuje.

II OSTALA TELA

(a) Evropski ekonomski i socijalni komitet

Prilikom odlučivanja u određenom broju politika Savet i Komisija konsultuju Evropski ekonomski i socijalni komitet (EESC). Njegovi članovi predstavljaju različite ekonomske i socijalne interesne grupe koje – uzete zajedno – čine organizovano civilno društvo koje imenuje Savet na pet godina.

(b) Komitet regiona

Komitet regiona (CoR) čine predstavnici regionalnih i lokalnih vlasti koje su predložile zemlje članice a imenovao Savet na period od pet godina. Savet i Komisija moraju da konsultuju Komitet regiona o svim značajnim pitanjima za regione, a Komitet takođe može i da iznosi mišljenja na sopstvenu inicijativu.

(c) Evropska investiciona banka

Evropska investiciona banka (EIB) sa sedištem u Luksemburgu obezbeđuje zajmove i garancije kako bi pomogla manje razvijene regione EU i pomaže povećanje konkurentnosti preduzeća.

- ▶ Evropska unija je aktivna u velikom broju oblasti gde je njena aktivnost na dobrobit zemalja članica. To uključuje:
 - politike inovacija, koje donose najsavremenije tehnologije u oblastima kao što su zaštita prirodne sredine, istraživanje i razvoj i energetika;
 - politike solidarnosti (poznate i pod nazivom kohezione politike) u regionalnim, poljoprivrednim i socijalnim oblastima;
- ▶ Unija finansira ove politike godišnjim budžetom koji joj omogućava da deluje komplementarno i da dodatno unapredi vrednost aktivnosti koje preduzimaju nacionalne vlade. Budžet EU predstavlja mali deo ukupnog bogatstva njenih država članica: najviše 1,23 odsto ukupnog bruto nacionalnog dohotka svih članica.

I POLITIKE INOVACIJA

Aktivnosti Evropske unije utiču na svakodnevni život građana tako što se bave stvarnim izazovima s kojima se društvo suočava: zaštita životne sredine, zdravlje, tehnološke inovacije, energija itd.

(a) Životna sredina i održivi razvoj

Cilj EU je da pomogne u sprečavanju klimatskih promena tako što će ozbiljno umanjiti emisiju gasova koji izazivaju efekat staklene bašte. U decembru 2008. Evropski savet je usvojio odluku o tome da Evropska unija do 2020. smanji emisiju za najmanje 20 odsto (u odnosu na nivo iz 1990. godine), poveća udeo obnovljive energije na tržištu 20 odsto i smanji ukupnu potrošnju energije za 20 odsto. Takođe je dogovoreno da 10 odsto goriva za saobraćaj treba da budu biogoriva, električna energija ili hidrogen.

Na samitu u Kopenhagenu, 19. decembra 2009. Godine, EU je pokušala da ubedi druge velike sile da usvoje iste ciljeve – ali je uspela u tome samo delimično. Sve strane su prihvatile potrebu da se globalno zagrevanje ograniči na prosečan rast temperature od dva stepena Celzijusa iznad predindustrijskog nivoa, ali trenutno ne postoji nikakva garancija niti kolektivna obaveza u pogledu ostvarenja tog cilja. Ipak, Evropska unija je uspela da postigne dogovor prema kome će razvijene zemlje obezbediti 20 milijardi evra za finansiranje aktivnosti zemalja u razvoju koje se preduzimaju u oblasti klimatskih promena.

EU je lider u borbi za sprečavanje klimatskih promena i podsticanje održivog razvoja

EU se takođe razračunava sa raznim drugim ekološkim problemima kao što su: buka, otpad, zaštita prirodnih staništa, izdovni gasovi, hemikalije, nezgode u industriji i stepen čistoće vode za kupanje. Unija takođe planira kolektivni pristup prevenciji prirodnih katastrofa i katastrofa izazvanih ljudskim faktorom, kao što su izlivanje ulja ili šumski požari.

Evropska unija konstantno unapređuje svoje zakonodavstvo kako bi obezbedila bolju zaštitu javnog zdravlja. Na primer, zakon koji se tiče hemikalija urađen je ponovo i namesto starih pravila koja su bila ustanovljena na periodično dopunjavanim osnovama uveden je jedinstveni sistem za registraciju, evaluaciju i autorizaciju hemikalija (REACH). Ovaj sistem koristi centralnu bazu podataka kojom od 2008. upravlja Evropska agencija za hemikalije sa sedištem u Helsinkiju. Cilj je izbeći kontaminaciju vazduha, vode, zemljišta ili zgrada, očuvati biološku raznovrsnost i poboljšati zdravlje i sigurnost građana EU a u isto vreme očuvati konkurentnost evropske industrije.

(b) Tehnološke inovacije

Osnivači Evropske unije ispravno su sagledali da će budućnost i napredak Evrope zavisi od njene sposobnosti da ostane svetski lider u oblasti tehnologije. Shvatili su koje se prednosti mogu ostvariti zajedničkim evropskim istraživanjima. Tako su 1958. godine, zajedno sa EEZ, osnovali i Evropsku zajednicu za atomsku energiju Euratom. Njen cilj je bio da zemljama članicama omogući zajedničko korišćenje nuklearne energije u miroljubive svrhe. Euratom ima sopstveni Zajednički istraživački centar (JRC) sastavljen od sedam istraživačkih instituta raspoređenih na pet lokacija: Ispra (Italija), Karlsrue (Nemačka), Peten (Holandija), Geel (Belgija) i Sevilja (Španija).

Ali da bi održala korak sa sve većom konkurencijom u globalnim okvirima, evropska istraživanja morala su da se diverzifikuju – i da sruše granice između nacionalnih istraživačkih programa, okupljajući naučnike iz što je moguće više različitih oblasti i pomažući im da pronađu nove industrijske primene za njihova otkrića.

Zajedničko istraživanje na nivou EU zamišljeno je tako da dopuni nacionalne programe istraživanja i koncentrisano je na projekte koji povezuju rad više laboratorija u raznim zemljama EU. Ono takođe podržava fundamentalna istraživanja u oblastima kao što su kontrolisana termonuklearna fuzija (potencijalno neiscrpn izvor energije za 21. vek). Štaviše, podstiču se istraživanja i tehnološki razvoj u ključnim industrijama kao što su elektronika i kompjuteri, koje se suočavaju sa oštrom konkurencijom izvan Evrope.

EU podstiče inovacije i istraživanje: „Galileo“, evropski globalni satelitski navigacioni sistem

Cilj EU je da troši tri odsto svog BDP-a na istraživanja. Glavno sredstvo za finansiranje istraživanja EU jeste serija okvirnih programa. Sedmi okvirni program istraživanja i tehnološkog razvoja pokriva period od 2007. do 2013. godine. Najveći deo od 50 milijardi evra, plus budžet, troši se na oblasti kao što su zdravstvo, hrana i poljoprivreda, informacione i komunikacione tehnologije, nanotehnologija, energija, životna sredina, saobraćaj, bezbednost i prostorne i socioekonomske nauke. Ostali programi promovišu međunarodnu saradnju u istraživačkim projektima u graničnim oblastima znanja, pružaju podsticaj istraživačima i pomažu razvoj njihovih karijera.

(c) Energija

Fosilna goriva – nafta, prirodni gas i ugalj – čine 80 odsto energije koja se koristi u EU. Proporcionalno veliki i sve veći deo ovih fosilnih goriva se uvozi izvan EU. Trenutno se uvozi 50 odsto gasa i nafte, i ta zavisnost bi do 2030. godine mogla da poraste na 70 odsto. EU će stoga postati osetljivija na smanjenja u isporukama ili na iznenadna povećanja cena prouzrokovana međunarodnim krizama. Dodatni razlog smanjenja potrošnje fosilnih goriva jeste preokretanje procesa globalnog zagrevanja.

Razni koraci će se morati preduzeti u budućnosti: inteligentnije korišćenje energije kako bi se ona uštedela, razvijanje alternativnih izvora energije (naročito obnovljivih energetske izvora u Evropi) i povećanje međunarodne saradnje. Istraživanje i razvoj na polju energetike u Evropi je koncentrisano na solarnu energiju, energiju vetra, biomasu i nuklearnu energiju. Postoje i pilot-projekti za razvoj mogućnosti prikupljanja i skladištenja CO₂, kao i za komercijalizaciju vozila koja pokreću vodonikove ćelije. EU je uložila i 1,6 milijardi evra u projekat „čisto nebo“, čiji cilj je da razvije avionsku letelicu koja će manje zagađivati životnu sredinu.

II POLITIKE SOLIDARNOSTI

Da bi jedinstveno tržište (vidi poglavlje 6) funkcionisalo pravilno, moraju da se isprave neravnoteže na tržištu. Ovo je svrha tzv. politika solidarnosti EU, osmišljenih tako da pomognu nerazvijenim regionima i ekonomskim sektorima s poteškoćama. Takođe, EU mora pomoći restrukturiranju industrijskih sektora teško pogođenih rastućom međunarodnom konkurencijom.

(a) Regionalna pomoć

U okviru regionalne politike EU sredstva Evropske unije se koriste za podsticanje razvoja zaostalih regiona, za revitalizaciju industrijskih regiona u opadanju, za pomoć mladima i dugoročno nezaposlenima da pronađu posao, za modernizaciju poljoprivrede i pomoć ruralnim delovima u nepovoljnijem položaju.

Novac iz budžeta za period 2007-2013. godine predviđen za regionalnu pomoć namenjen je za tri cilja.

- ▶ **Približavanje.** Cilj je da se poboljšanjem uslova za razvoj i zapošljavanje pomogne najmanje razvijenim zemljama i regionima da brže sustignu prosek EU. Ovo se čini ulaganjem u fizički i ljudski kapital, u inovacije i znanje, zaštitu prirodne sredine i administrativnu efikasnost, podstiče se prilagođavanje promenama.
- ▶ **Regionalna konkurentnost i zaposlenost.** Cilj je povećati konkurentnost, nivo zaposlenosti i atraktivnost i onih regiona koji ne spadaju među najmanje razvijene. Da bi se ovo ostvarilo, unapred se predvide ekonomske i socijalne promene i promovise inovativnost, preduzetništvo, dostupnost, prilagodljivost i razvoj tržišta rada.
- ▶ **Evropska teritorijalna saradnja.** Ona je usmerena ka povećanju međugranične, transnacionalne i interregionalne saradnje. Cilj je da se promovišu rešenja problema koji su zajednički vlastima u zemljama susedima u sektorima poput urbanog, ruralnog i priobalnog razvoja. Na primer, države i regionalne vlasti duž Dunava i na Baltičkom moru dele zajedničke strategije za održivi razvoj tih regiona.

Ovi ciljevi se finansiraju iz posebnih fondova EU poznatijih kao strukturni fondovi, koji dopunjavaju ili stimulišu investiranje iz privatnog sektora ili nacionalnih i regionalnih vlada.

- ▶ **Evropski fond za regionalni razvoj (ERDF)** se koristi za finansiranje projekata regionalnog razvoja i jačanja ekonomije u regionima koji zaostaju. Ovo uključuje ponovni razvoj industrijskih regiona u opadanju.
- ▶ **Evropski socijalni fond (ESF)** obezbeđuje finansiranje za specijalizovane treninge i pomaže ljudima da pronađu posao.

Pored ovih strukturnih fondova, postoji i kohezioni fond koji se koristi za finansiranje saobraćajne infrastrukture i projekata zaštite životne sredine u zemljama EU čiji je BND po glavi stanovnika manji od 90 odsto proseka EU.

(b) Zajednička poljoprivredna politika (CAP) i zajednička politika ribarstva (CFP)

Ciljevi CAP-a, određeni prvobitnim Rimskim ugovorom iz 1957. godine, bili su sledeći: obezbeđenje korektnog životnog standarda za poljoprivrednike, stabilizacija tržišta, zatim da se potrošačima obezbede razumne cene namirnica i modernizacija poljoprivredne infrastrukture. Ti ciljevi su u velikoj meri ostvareni. Pored toga, potrošači danas mogu da računaju na dobru snabdevenost, cene poljoprivrednih proizvoda su stabilne, zaštićene od fluktuacija na svetskom tržištu. Ova politika se finansira iz Evropskog poljoprivrednog garantnog fonda (EAGF) i Evropskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EAFRD).

Međutim, CAP je postao žrtva sopstvenog uspeha. Proizvodnja je rasla daleko brže od potrošnje, stavljajući time teško breme na budžet EU. Da bi se ovaj problem rešio, poljoprivredna politika je morala biti redefinisana. Ova reforma počinje da daje rezultate – proizvodnja je obuzdana.

Poljoprivreda mora da pruži bezbednu hranu dobrog kvaliteta

Nova uloga poljoprivredne zajednice je da obezbedi određenu količinu ekonomskih aktivnosti u svakoj ruralnoj oblasti i da zaštiti raznolikost seoskog predela Evrope. Ta raznolikost i priznatost ruralnog načina života – ljudi koji žive u harmoniji sa zemljom – važan su deo identiteta Evrope. Pored toga, evropska poljoprivreda ima važnu ulogu u borbi sa klimatskim promenama, zaštiti divljači i obezbeđenju hrane za čovečanstvo.

Evropska komisija predstavlja EU u međunarodnim pregovorima u okviru Svetske trgovinske organizacije (STO). Evropska unija želi da STO još više naglasi kvalitet hrane, princip predostrožnosti i dobrobit životinja.

Evropska komisija želi da od 2013. pa nadalje prioritet CAP bude održivost evropske poljoprivrede, pružanje dovoljne zaštite poljoprivrednicima od nestabilnih tržišnih uslova, očuvanje biološke raznovrsnosti i zaštita posebnih lokalnih i regionalnih proizvoda.

Evropska unija je takođe otpočela reformisanje svoje politike ribarstva. Osnovni cilj je da se očuva bogatstvo ribe (kao što je ugrožena tuna plavih peraja), smanji prevelik kapacitet ribarskih flota i da se obezbedi finansijska pomoć za ljude koji napuštaju ribarsku industriju.

(c) Socijalna dimenzija

Cilj socijalne politike EU je da ispravi najočiglednije nejednakosti u evropskom društvu. Evropski socijalni fond (ESF) osnovan je 1961. godine radi podrške povećanju zaposlenosti i pomoći radnicima da promene vrstu posla i/ili geografsku oblast.

Finansijska pomoć nije jedini način na koji EU nastoji da poboljša socijalne uslove u Evropi. Sama pomoć nikada ne bi mogla da reši sve probleme izazvane ekonomskom recesijom ili nerazvijenošću regiona. Dinamički efekti rasta moraju, pre svega, obezbediti društveni napredak. Ovo ide zajedno sa zakonodavstvom koje svim građanima EU garantuje priličan broj osnovnih prava. Neka od ovih prava utvrđena su ugovorima – na primer pravo muškaraca i žena da budu jednako plaćeni za isti posao. Druga su utvrđena direktivama o zaštiti radnika (zdravstvena zaštita i sigurnost na radu) i osnovnim standardima bezbednosti.

U Povelji o osnovnim socijalnim pravima, koja je 1997. postala integralni deo ugovora, navedena su prava koja bi svi radnici u EU trebalo da imaju: sloboda kretanja, pravedna plata, bolji uslovi rada, socijalna zaštita, pravo na udruživanje i kolektivno pregovaranje, pravo na profesionalnu obuku, ravnopravan tretman žena i muškaraca, informisanje, konsultovanje i učešće radnika, zdravstvena zaštita i bezbednost na radnom mestu, zaštita dece, starih i invalida.

III PLAĆANJE ZA EVROPU: BUDŽET EU

Da bi finansirala svoje politike, Evropska unija ima godišnji budžet koji je 2010. iznosio više od 140 milijardi evra. Ovaj budžet se finansira iz nečeg što se zove «sopstveni izvori» EU, i on ne može preći 1,23 odsto ukupnog bruto nacionalnog dohotka svih zemalja članica.

Ovi izvori se uglavnom crpe iz:

- ▶ carinskih obaveza na proizvode uvezene u EU, uključujući i poljoprivredne takse;
- ▶ određenog procenta PDV koji se zaračunava na robu i usluge širom EU;
- ▶ priloga zemalja članica u skladu sa njihovim bogatstvom.

Svaki godišnji budžet je deo sedmogodišnjeg ciklusa budžeta poznatog pod nazivom «finansijska perspektiva». Nacrt za finansijsku perspektivu daje Evropska komisija i potrebna je jednoglasna saglasnost zemlja članica i pregovori i sporazumi sa Evropskim parlamentom. Sledeća finansijska perspektiva će se odnositi na period 2013–2020.

Podela troškova može da se ilustruje preko budžeta za 2010. godinu:

- ▶ konkurentnost i kohezija; 64 milijarde evra, uključujući Strukturne fondove, Kohezioni fond, istraživačke programe i transevropske saobraćajne i energetske mreže;
- ▶ upravljanje prirodnim resursima: 60 milijardi evra, pre svega za poljoprivredu i ruralni razvoj;
- ▶ „građanstvo, sloboda, bezbednost i pravda“ (vidi poglavlje 10): 1,6 milijardi evra;
- ▶ EU kao globalni partner (pomoć, trgovina, itd): 8 milijardi evra;
- ▶ administrativni troškovi: 8 milijardi evra.

KO ŠTA RADI? KAKO SU PODELJENE NADLEŽNOSTI IZMEĐU EU I DRŽAVA ČLANICA

Evropska unija je jedina nadležna za:

- ▶ carinsku uniju
- ▶ pravila koja se odnose na konkurenciju u okviru jedinstvenog tržišta
- ▶ monetarnu politiku za države koje koriste evro
- ▶ očuvanje morskih bioloških resursa u sklopu zajedničke politike ribarstva
- ▶ zajedničku trgovinsku politiku
- ▶ zaključivanje međunarodnog sporazuma ukoliko je tako predviđeno zakonodavstvom EU

Evropska unija i države članice dele nadležnost za:

- ▶ jedinstveno tržište
- ▶ aspekte socijalne politike definisane Lisabonskim ugovorom
- ▶ ekonomsku i socijalnu koheziju
- ▶ poljoprivredu i ribarstvo, osim očuvanja morskih bioloških resursa
- ▶ životnu sredinu
- ▶ zaštitu potrošača
- ▶ saobraćaj
- ▶ transevropske mreže
- ▶ energiju
- ▶ stvaranje područja mira, bezbednosti i pravde
- ▶ aspekte zajedničkih bezbednosnih izazova za javno zdravlje, kako je definisano Lisabonskim ugovorom
- ▶ istraživanje, tehnološki razvoj i svemirska istraživanja
- ▶ saradnju na polju razvoja i humanitarnu pomoć

Oblasti za koje ostaju nadležne države članice i u kojima EU može da ima pomoćnu ulogu ili ulogu koordinatora:

- ▶ zaštita i unapređenje zdravlja građana
- ▶ industrija
- ▶ kultura
- ▶ turizam
- ▶ obrazovanje, stručno usavršavanje, omladina i sport
- ▶ civilna zaštita
- ▶ administrativna saradnja

- ▶ Jedinstveno tržište je jedno od najvećih postignuća Evropske unije. Ograničenja trgovine i slobodne konkurencije između zemalja članica su postepeno ukinuta, što je rezultiralo povećanjem životnog standarda.
- ▶ Jedinstveno tržište još uvek nije postalo jedinstvena ekonomska oblast: neki sektori ekonomije (naročito službe od javnog interesa) i dalje potpadaju pod nacionalne zakone. Sloboda pružanja usluga je korisna pošto stimuliše privrednu aktivnost.
- ▶ Finansijska kriza iz 2008/09. navela je EU da uvede rigoroznije finansijske zakone.
- ▶ EU je tokom godina ustanovila određeni broj politika (u oblasti saobraćaja, konkurencije itd) čiji zadatak je da osiguraju da korist od liberalizacije tržišta ima što više preduzeća i potrošača.

I POSTIZANJE CILJA IZ 1993. GODINE

(a) Ograničenja zajedničkog tržišta

Ugovorom iz 1957. godine, kojim je osnovana Evropska ekonomska zajednica, omogućeno je da se ukinu carinske barijere unutar Zajednice i da se ustanovi zajednička carinska tarifa za robu iz zemalja izvan EEZ. Ovaj cilj je postignut 1. jula 1968. godine.

Ali carinske obaveze su samo jedan aspekt zaštitnih barijera. Sedamdesetih godina, druge trgovinske barijere su otežavale kompletiranje jedinstvenog tržišta. Tehnički propisi, zdravstveni i sigurnosni standardi, kontrola zamene valuta i nacionalne uredbe o tome da li je dozvoljeno baviti se određenim profesijama ograničavale su slobodu kretanja ljudi, dobara i kapitala.

(b) Cilj iz 1993. godine.

Juna 1985. godine Komisija na čelu sa predsednikom Žakom Delorom objavila je Belu knjigu u kojoj je izložen plan da se u periodu od sedam godina ukinu sve fizičke, tehničke barijere, kao i one u vezi s porezom, da bi se oslobodilo kretanje unutar EEZ. Cilj je bio da se stimuliše rast trgovine i industrijske aktivnosti unutar jedinstvenog tržišta – jedne velike ujedinjene ekonomske oblasti u ravni sa američkim tržištem.

Pregovori između vlada država članica rezultirali su novim ugovorom – Jedinstvenim evropskim aktom, koji je stupio na snagu jula 1987. godine. Njegove odredbe su uključivale i:

- ▶ proširenje moći EEZ u nekim oblastima (kao što su socijalna politika, istraživanja i životna sredina)
- ▶ uspostavljanje jedinstvenog tržišta zaključno sa 1992. godinom
- ▶ češće korišćenje većinskog glasanja u Savetu ministara kako bi se odluke o jedinstvenom tržištu lakše donosile.

II NAPREDAK U IZGRADNJI JEDINSTVENOG TRŽIŠTA

(a) Fizičke barijere

Sve pogranične kontrole na robu su ukinute unutar EU zajedno sa carinskom kontrolom ljudi, ali policija i dalje obavlja nasumične kontrole u sklopu borbe protiv kriminala i droge.

U junu 1985. godine pet od tadašnjih 10 država članica potpisalo je Šengenski sporazum, kojim su se nacionalne policijske službe obavezale na saradnju, a utvrđena je i zajednička politika azila i vizna politika. Time je omogućeno kompletno ukidanje provera ljudi na granicama između zemalja šengenske zone (vidi poglavlje 10: «Evropa slobode, bezbednosti i pravde»). Danas, tu zonu čini 25 evropskih država, od kojih tri nisu članice Evropske unije (Island, Norveška i Švajcarska).

(b) Tehničke barijere

Za većinu proizvoda zemlje EU su usvojile princip zajedničkog priznavanja nacionalnih pravila. Od čuvene presude Evropskog suda pravde u slučaju „Dižon“, 1979. godine, bilo koji proizvod koji je proizveden legalno i prodat u jednoj od zemalja članica mora imati mogućnost da se plasira i na tržištima ostalih zemalja.

Što se tiče usluga, države EU uzajamno priznaju ili koordinišu nacionalna pravila koja se tiču pristupa određenim profesijama ili njihove prakse (pravo, medicina, turizam, bankarstvo, osiguranje itd). Međutim, sloboda kretanja ljudi daleko je od potpune. Uprkos direktivi iz 2005. o priznavanju stručnih kvalifikacija, i dalje postoje prepreke koje sprečavaju ljude da se presele u neku drugu zemlju EU i da se tamo bave određenim poslovima. Ipak, kvalifikovani ljudi (pravnici i lekari, građevinci i vodoinstalateri) sve češće su slobodni da se bave svojom profesijom bilo gde u Evropskoj uniji.

Evropska komisija je preduzela akciju da se poboljša mobilnost radnika, i naročito da se diplome i radne kvalifikacije dobijene u jednoj od zemalja EU priznaju i u svim ostalim zemljama članicama.

(c) Poreske prepreke

Poreske prepreke su smanjene putem delimičnog usklađivanja nacionalnih tarifa PDV, koje moraju da budu usaglašene između zemalja članica EU. Štaviše, u julu 2005. stupio je na snagu sporazum između država članica EU i nekih drugih zemalja (uključujući Švajcarsku) o oporezivanju investicionog prihoda.

(d) Javni ugovori

Javni ugovori sada su otvoreni za ponude za bilo koga u EU, bez obzira na to ko ih predlaže. To je rezultat direktiva EU koje pokrivaju usluge, snabdevanje i rad u mnogim sektorima, uključujući i vodu, energiju i telekomunikacije.

Slobodnom konkurencijom na tržištu telekomunikacija EU je omogućila drastični pad troškova.

Od jedinstvenog tržišta imaju koristi svi potrošači. Na primer, otvaranje nacionalnih tržišta usluga spustilo je cene nacionalnih telefonskih poziva na delić onih od pre 10 godina. Potpomognut novom tehnologijom, internet se sve više koristi za telefonske pozive. Pritisak konkurencije takođe je doveo do značajnog pada cena avio-karata u Evropi.

III RADVI U TOKU

(a) Finansijske usluge

Tokom 2008, na početku krize hipotekarnih kredita u Sjedinjenim Državama, teška finansijska kriza je potresla svetske bankarske sisteme i ekonomije i 2009. uvela Evropsku uniju u recesiju. Na inicijativu EU, G-20 se sastala u Londonu 2. aprila 2009. Njene članice su se obavezale na reformu finansijskog sistema kako bi ga učinile transparentnijim i odgovornijim. Evropske nadzorne institucije su dobile ovlašćenja da nadziru hedž fondove, čime je obezbeđena bolja zaštita bankarskih uloga, ograničena dobit trgovaca i preduzete efikasnije mere za prevenciju i upravljanje krizom.

(b) Piraterija i falsifikovanje

Potrebna je zaštita kako bi se sprečili piraterija i falsifikovanje proizvoda EU. Evropska komisija procenjuje da ove kriminalne radnje svake godine koštaju EU hiljade radnih mesta. Zbog toga Komisija i nacionalne vlade rade na proširenju zaštite prava i patenata.

IV POLITIKE KOJE POTPOMAŽU JEDINSTVENO TRŽIŠTE

(a) Saobraćaj

Aktivnosti EU su uglavnom koncentrisane na obezbeđivanje slobode pružanja usluga u drumskom saobraćaju. Ovo naročito znači obezbeđenje slobodnog pristupa saobraćajnih firmi međunarodnom saobraćajnom tržištu i prijem transportnih firmi iz svih država EU u nacionalno saobraćajno tržište svih zemalja EU. Donete su i neke odluke kako bi se obezbedila pravična konkurencija u drumskom saobraćaju, kao što su harmonizacija pravila o kvalifikacijama radnika i pristupu tržištu, sloboda da se pokrene posao i pružaju usluge, zatim pravila o dozvoljenom vremenu vožnje i bezbednosti puteva.

Vazдушnim saobraćajem u Evropi nekada su dominirali nacionalni avio-prevoznici i državni aerodromi. Jedinstveno tržište je sve to promenilo. Avio-prevoznici u EU sada mogu da pružaju usluge na svim linijama u EU i da sami određuju cene. Kao posledica toga otvorene su mnoge nove linije, a cene su dramatično pale. Od toga su imali koristi svi – putnici, prevoznici, aerodromi i zaposleni.

Nova pravila ekonomskog i finansijskog upravljanja u EU pomogla su da se raščisti i ojača bankarski sektor

Slično tome, putnici imaju korist od povećane konkurencije između železničkih preduzeća. Od 2010. godine, na primer, brzim prugama u Francuskoj i Italiji saobraćaju i francuski i italijanski vozovi.

Pomorstvo – bez obzira na to da li ga izvode evropske kompanije ili plovila na kojima je zastava neke od zemalja van EU – potpada pod pravila konkurencije EU. Svrha ovih pravila je borba protiv praksi nepoštenih cena (zastave prema potrebi) i rešavanje ozbiljnih poteškoća sa kojima se suočava industrija brodogradnje u Evropi.

Od početka 21. veka Evropska unija finansira ambiciozne projekte u sferi novih tehnologija, kao što su sistem satelitske navigacije „Galileo“, Evropski sistem upravljanja železničkim saobraćajem i SESAR – program modernizacije sistema vazdušne navigacije. Pravila bezbednosti drumskog saobraćaja (u pogledu održavanja vozila, prevoza opasnih materija i bezbednosti puteva) značajno su pooštrena. Prava putnika su takođe bolje zaštićena zahvaljujući Povelji o pravima putnika u avio-saobraćaju i novim evropskim zakonima o pravima putnika u železničkom saobraćaju. Spisak nedovoljno bezbednih avio prevoznika čiji rad je zabranjen u EU objavljen je prvi put 2005. godine.

(b) Konkurencija

Politika konkurencije EU od ključnog je značaja kako bi se obezbedilo da na evropskom jedinstvenom tržištu konkurencija bude ne samo slobodna nego i poštena. Ovu politiku sprovodi Evropska komisija koja, zajedno sa Sudom pravde, obezbeđuje njeno poštovanje.

Razlog za ovu politiku je da se spreči bilo koji sporazum između kompanija, bilo kakva pomoć javnih vlasti ili da bilo kakav nepošten monopol izobliči slobodnu konkurenciju unutar jedinstvenog tržišta.

Kompanije ili druga tela u pitanju moraju obavestiti Evropsku komisiju o svakom sporazumu koji potpada pod ugovor. Komisija može direktno odrediti kaznu bilo kojoj kompaniji koja prekrši pravila konkurencije ili ne obavesti Komisiju u skladu sa propisima – kao u slučaju Majkrosofta, koji je 2008. platio kaznu od 900 miliona evra.

U slučaju nelegalne javne pomoći neke države članice EU ili neprijavlivanja takve pomoći Komisija može zahtevati od primaoca pomoći povraćaj. O bilo kakvom spajanju ili preuzimanju kompanija koje može dovesti do toga da ta i takva kompanija zauzme dominantni položaj na određenom tržištu Komisija takođe mora biti obavještena.

(c) Zaštita potrošača i javnog zdravlja

Zakonodavstvo EU u ovoj oblasti nastoji da pruži svim potrošačima isti stepen finansijske i zdravstvene zaštite, bez obzira na to gde unutar Evropske unije žive, putuju ili kupuju. Potreba za zaštitom na nivou EU je naglo postala aktuelna krajem 90-ih godina prošlog veka, kada je nastala opšta panika zbog bezbednosti hrane usled bolesti ludih krava i sličnih incidenata. Da bi se obezbedila čvrsta naučna podloga za zakonodavstvo u oblasti bezbednosti hrane, 2002. je formirana Evropska agencija za bezbednost hrane.

Zaštita potrošača na evropskom nivou je neophodna i u mnogim drugim oblastima, zbog čega postoje brojne direktive EU o bezbednosti kozmetičkih proizvoda, igračaka, pirotehničkih sredstava itd. Evropska agencija za lekove (EMA) je formirana 1993. godine da bi izdavala evropske dozvole za prodaju medicinskih proizvoda. Nijedan lek ne može da se prodaje u EU bez ove dozvole.

Evropska unija takođe preduzima mere kako bi zaštitila potrošače od lažne ili pogrešne reklame, proizvoda sa greškom i zloupotreba u oblastima kao što su potrošački krediti i naručivanje robe poštom ili kupovina preko interneta.

- ▶ **Evro je jedinstvena valuta koju koristi 17 od 27 država članica Evropske unije. Ušao je u upotrebu za negotovinske transakcije 1999. godine, a 2002. godine, kada su izdate novčanice i kovanice evra, i za sveukupna plaćanja.**
- ▶ **Od svake nove države članice EU očekuje se da uvede evro kada ispuni neophodne uslove. Dugoročno gledano, praktično sve članice EU treba da se priključe evrozoni.**
- ▶ **Evro donosi potrošačima u Evropi značajne prednosti. Putnici su pošteđeni troškova i neugodnosti zamene valuta. Kupci mogu direktno da uporede cene u različitim zemljama. Cene su stabilne zahvaljujući Evropskoj centralnoj banci, čiji posao je da održava tu stabilnost. Štaviše, evro je postao glavna rezervna valuta uz američki dolar. Tokom finansijske krize 2008. godine zajednička valuta je zaštitila zemlje evrozone od konkurentne devalvacije i od napada špekulanata.**
- ▶ **Strukturna slabost ekonomija nekih država članica izlaže evro napadima špekulanata. Da bi smanjile ovaj rizik, institucije EU i 27 država članica 9. maja 2010. su odlučile da uspostave mehanizam finansijske stabilizacije vredan 750 milijardi evra. Ključno pitanje za budućnost je kako ostvariti bližu koordinaciju i veću ekonomsku solidarnost između država članica koje treba da obezbede valjano upravljanje sopstvenim javnim finansijama i smanje svoje budžetske deficite.**

I KAKO JE STVOREN EVRO

(a) Evropski monetarni sistem

Godine 1971. Sjedinjene Države su odlučile da napuste utvrđenu vezu između dolara i zvanične cene zlata, što je obezbedilo globalnu monetarnu stabilnost nakon Drugog svetskog rata. Ovo je bio kraj sistema fiksnih kurseva zamena valuta. Guverneri centralnih banaka zemalja EEZ su odlučili da ograniče fluktuaciju kursa veću od 2,25 odsto između evropskih valuta, što je dovelo do stvaranja evropskog monetarnog sistema (EMS), koji je postao operacionalan marta 1979. godine.

(b) Od EMS do EMU

Na Evropskom savetu u Madridu, juna 1989. godine, lideri EU usvojili su plan iz tri faze za ekonomsku i monetarnu uniju. Ovaj plan je postao deo Ugovora iz Maastrichta o Evropskoj uniji, koji je Evropski savet usvojio decembra 1991. godine

II EKONOMSKA I MONETARNA UNIJA

(a) Tri faze

Prva faza, koja je započela 1. jula 1990. godine, uključivala je:

- ▶ kompletnu slobodu kretanja kapitala unutar EU (ukidanje kontrole zamene valuta)
- ▶ povećanje strukturalnih fondova kako bi se pojačali napori usmereni na uklanjanje nejednakosti među Evropskim regionima
- ▶ ekonomsko približavanje putem multilateralnog nadgledanja ekonomskih politika zemalja članica

Druga faza je otpočela 1. januara 1994. godine. Njen zadatak je bio:

- ▶ osnivanje Evropskog monetarnog instituta (EMI) u Frankfurtu. EMI je bio sastavljen od guvernera centralnih banaka zemalja EU
- ▶ ostvarenje (ili održavanje) nezavisnosti nacionalnih centralnih banaka od kontrole države
- ▶ uvođenje pravila koja bi ograničila deficit nacionalnih budžeta.

Treća faza je bila rođenje evra. Od 1. januara 1999. do 1. januara 2002. godine evro je postepeno uveden kao zajednička valuta zemalja EU koje su učestvovala u ovom projektu (Austrije, Belgije, Finske, Francuske, Nemačke, Grčke, Irske, Italije, Luksemburga, Holandije, Portugala i Španije). Otad pa nadalje Evropska centralna banka (ECB) je preuzela kontrolu od EMI i postala odgovorna za monetarnu politiku koja je definisana i sprovedena u novoj valuti.

Tri države (Danska, Švedska i Velika Britanija) su odlučile, iz političkih i tehničkih razloga, da ne usvoje evro. Slovenija se pridružila evrozoni 2007. godine, nakon nje Kipar i Malta 2008, Slovačka 2009. i Estonija 2011. godine.

Zonu evra čini 17 država EU i sve nove države članice će uvesti evro kada ispune neophodne uslove.

(b) Kriterijumi približavanja

Svaka zemlja EU mora da ispuni sledećih pet kriterijuma ujednačenja kako bi ušla u evrozonu:

- ▶ **stabilnost cena:** stopa inflacije ne sme premašiti prosečnu stopu inflacije tri zemlje članice sa najnižom inflacijom za više od 1,5 odsto;
- ▶ **kamatna stopa:** dugoročna kamatna stopa ne sme varirati za više od dva odsto u odnosu na prosečnu kamatnu stopu tri zemlje članice sa najnižim kamatnim stopama;
- ▶ **deficit:** deficit nacionalnog budžeta mora biti ispod tri odsto BDP;
- ▶ **javni dug:** ne sme premašiti 60 odsto BDP;
- ▶ **stabilnost deviznog kursa:** stopa deviznog kursa mora ostati u okviru dozvoljenih margina fluktuacije za prethodne dve godine.

(c) Pakt o stabilnosti i rastu

Evropski savet je juna 1997. godine u Amsterdamu usvojio Pakt o stabilnosti i rastu. Ovo je bila trajna obaveza zemljama da održavaju stabilnost budžeta, koja je stvorila mogućnost da se uvedu kazneni poeni bilo kojoj zemlji evrozone čije budžetski deficit premaši tri odsto BDP. Posledica toga bila je da je procenjeno da je Pakt suviše strog i on je reformisan marta 2005. godine.

(d) Evrogrupa

Evrogrupu čine ministri finansija zemalja evrozone. Oni se sastaju kako bi koordinisali ekonomske politike i nadzirali budžetske i finansijske politike zemalja evrozone. Evrogrupa takođe zastupa interese evra na međunarodnim forumima.

Lisabonski ugovor je formalizovao status Evrogrupe. Januara 2010. premijer Luksemburga Žan-Klod Juncker je ponovo izabran za predsednika Evrogrupe na dve i po godine.

Talin, glavni grad Estonije, koja je krunu zamenila evrom u januaru 2011.

(e) Makroekonomsko približavanje nakon 2007: efekti finansijske krize

Finansijska kriza iz 2008. godine dovela je do značajnog uvećanja javnog duga u većini država EU. Ipak, evro je zaštitio većinu osetljivih ekonomija od rizika devalvacije tokom trajanja krize i napada špekulanata. Veoma zadužene zemlje sa sve težim budžetskim deficitom bile su naročito izložene napadima tokom zime 2009-2010. Zato su, na predlog Evropske komisije, države članice EU u maju 2010. odlučile da uspostave mehanizam finansijske stabilizacije za evrozonu. Ovaj mehanizam će obezbediti do 750 milijardi evra sredstava država članica i MMF-a. Istovremeno, države članice i institucije EU su uvele u igru odredbe Lisabonskog ugovora kreirane u cilju jačanja ekonomskog upravljanja u EU: prethodno razmatranje planova nacionalnih budžeta; monitoring nacionalnih ekonomija i kreiranje rigoroznijih pravila o konkurenciji; revizija sankcija koje se primenjuju u slučaju da neka zemlja prekrši finansijska pravila.

Tako, kao odgovor na globalne finansijske i ekonomske promene, Evropska unija mora da preduzme čvršće mere kako bi obezbedila da države članice odgovorno upravljaju svojim budžetima i da se međusobno finansijski podupiru. Ovo je jedini način da se obezbedi da evro ostane kredibilan kao jedinstvena valuta i da države članice budu u stanju da se zajednički odupru ekonomskim izazovima globalizacije. I Komisija i Evropski parlament ističu značaj koordinisanja nacionalnih ekonomskih i socijalnih politika pošto, dugoročno gledano, zajednička evropska valuta ne može da opstane bez nekog oblika zajedničkog ekonomskog upravljanja.

Ciljevi strategije „Evropa 2020“ jesu:

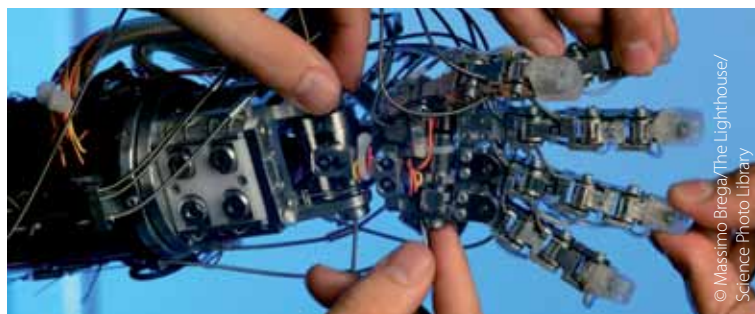
- ▶ da odgovori na globalizaciju i ekonomsku krizu tako što će Evropsku ekonomiju ponovo učiniti konkurentnom (telekomunikacije, usluge, energija, nove zelene tehnologije za održivi razvoj)
- ▶ da obezbedi:
 - pametan rast podsticanjem znanja, inovativnosti, obrazovanja i digitalnog društva;
 - održiv rast promovisanjem ekonomije koja će efikasnije koristiti resurse, biti više zelena i konkurentnija;
 - inkluzivan rast podsticanjem ekonomije visoke zaposlenosti koja obezbeđuje socijalnu i teritorijalnu koheziju.

Početak posljednje decenije 20. veka dve velike promene počele su da transformišu ekonomije i način života ljudi širom celog sveta – pa tako i u Evropi: jedna je globalizacija kako su ekonomije u svim delovima sveta postajale sve više zavisne jedna od druge; druga je tehnološka revolucija, uključujući internet i nove informacione i komunikacione tehnologije. U poslednje vreme svet su potresle velike krize, poput finansijske krize 2007–2009, koja je izazvala veliki pad privrednog rasta i povećanje nezaposlenosti u Evropi.

I LISABONSKI PROCES

(a) Ciljevi

Već na Evropskom savetu održanom u Lisabonu, marta 2000. godine, lideri EU su zaključili da je privredi EU potrebna temeljna modernizacija kako bi mogla da se takmiči sa Sjedinjenim Državama i novim značajnim igračima u svetu, kao što su Brazil, Kina i Indija. Evropski socijalni model je zasnovan na efikasnosti i solidarnosti u oblastima kao što su zdravstvena zaštita i penzije. Da bi se taj model očuvao, on mora da se revitalizuje. Konkurentnost Evrope mora da bude zasnovana na znanju i veštini, a ne na niskim primanjima. Neke industrije su se premeštale u druge delove sveta: da bi zauzela njihovo mesto, Evropa je morala da stvori radna mesta u sektorima visoke vrednosti, kao što su e-privreda (uz korišćenje širokopojasnih mreža velikog kapaciteta) i nove tehnologije koje omogućavaju uštedu energije. Ukratko, Evropi je bila potrebna ekonomija koja je više zelena i usmerena na visoke tehnologije.

Da bi izdržala konkurenciju na globalnom nivou, EU podstiče praktičnu upotrebu novih tehnologija

(b) Strategija

Evropski savet se takođe dogovorio o detaljnoj strategiji ostvarivanja tog cilja. Lisabonska strategija obuhvata čitave oblasti, kao što su naučna istraživanja, obrazovanje, stručno usavršavanje, pristup internetu i onlajn poslovanje. Ona takođe predviđa reformu evropskih sistema socijalne zaštite. Ti sistemi su značajno preimućstvo Evrope: oni našim društvima omogućavaju da prihvate neophodne strukturne i socijalne promene bez prevelikih muka. Međutim, oni se moraju modernizovati tako da postanu održivi kako bi buduće generacije mogle uživati njihove beneficije.

Evropski savet se sastaje svakog proleća kako bi razmotrio napredak u ostvarivanju Lisabonske strategije.

II POGLED IZBLIZA NA RAST I RADNA MESTA

U proleće 2010. godine Evropski savet je priznao da ciljevi Lisabonskog procesa 10 godina nakon njegovog pokretanja nisu ostvareni. Još uvek je postojala visoka nezaposlenost u mnogim zemljama EU i bilo je neophodno da se EU fokusira na rast i nova radna mesta. Ako želi svoju ekonomiju da učini produktivnijom i da poveća socijalnu koheziju, Evropa mora više da ulaže u istraživanje i inovacije, obrazovanje i obuku. Stoga je na inicijativu predsednika Evropske komisije Žozea Manuela Baroza, Evropski savet usvojio novu strategiju za narednih 10 godina: strategiju „Evropa 2020“.

Jedan od ciljeva projekta „Evropa 2020“ je stvaranje bližih veza između visokog obrazovanja i poslovnog sveta

U sklopu ove strategije 27 država članica EU će:

- ▶ Evropskoj komisiji dati veću ulogu u usmeravanju ovog procesa, naročito kroz širenje «najbolje prakse» u Evropi (čime se ide korak dalje od standardnog međuvladinog pristupa poznatijeg kao otvoreni metod koordinacije);
- ▶ ubrzati reforme finansijskih tržišta i sistema socijalne zaštite i liberalizaciju telekomunikacija i energetske sektora;
- ▶ unaprediti svoje obrazovne sisteme da bi pomogle mladim ljudima da nađu posao, stvoriti čvršće veze između univerziteta i preduzeća i nastaviti realizaciju programa Erasmus, Leonardo i Erasmus Mundus;
- ▶ preduzeti odlučnije mere (npr. harmonizacijom poreskih sistema i sistema socijalnog osiguranja u ovoj oblasti) kako bi stvorile evropsko jedinstveno tržište za istraživanje – čime će omogućiti slobodno kretanje naučnika, znanja i tehnologije širom Evrope;
- ▶ povećati ulaganja u istraživanje i inovacije na tri odsto BDP (ovaj cilj su usvojile i Sjedinjene Države).

Šta znači biti građanin Evrope?

[9]

- ▶ Građani Evropske unije mogu da putuju, žive i rade bilo gde u EU;
- ▶ EU podstiče i finansira programe koji će zbližiti građane, naročito u sferi obrazovanja i kulture;
- ▶ Osećanje pripadnosti Evropskoj uniji razvije se postepeno kroz njena opipljiva postignuća i uspehe i kada EU uspe jasnije da predoči šta čini za građane;
- ▶ Ljudi prepoznaju simbole zajedničkog evropskog identiteta, kao što su jedinstvena valuta, evropska zastava i himna;
- ▶ Počinje da se stvara tzv. evropska javna sfera kroz razvoj evropskih političkih stranaka. Građani svakih pet godina biraju novi Evropski parlament, koji zatim bira novu Evropsku komisiju.

Građanstvo Evropske unije utvrđeno je Ugovorom o EU: “Svako lice koje ima državljanstvo neke od država članica jeste građanin Unije. Građanstvo Unije dopunjava a ne zamenjuje nacionalno državljanstvo.” (Član 20(1) Ugovora o funkcionisanju Evropske unije). Ali šta građanstvo EU znači u praksi?

I PUTOVANJE, ŽIVOT I RAD U EVROPI

Ukoliko ste građanin EU, imate pravo da putujete, radite i živite bilo gde u Evropskoj uniji.

Ukoliko ste završili univerzitetske studije u trajanju od tri godine ili duže, vaše kvalifikacije će biti priznate u svim zemljama EU pošto države članice EU imaju uzajamno poverenje u kvalitet nacionalnog obrazovanja i sistema obuke.

Možete se baviti pružanjem usluga u oblasti zdravstva, obrazovanja ili drugih javnih usluga u bilo kojoj državi EU (sa izuzetkom policije, oružanih snaga itd). Prema tome, šta je prirodnije nego angažovati Britanca da predaje engleski u Rimu ili podstaći mladog čoveka koji je diplomirao u Belgiji da polaže državni ispit u Francuskoj?

Pre putovanja unutar EU možete od svojih nacionalnih vlasti dobiti i kartu evropskog zdravstvenog osiguranja koja vam pomaže da pokrijete troškove medicinskih usluga ukoliko se razbolite dok ste u drugoj zemlji.

Evropljani imaju pravo da žive i rade u bilo kojoj državi EU

II KAKO DA OSTVARITE SVOJA PRAVA KAO EVROPSKI GRAĐANIN

Kao građanin Evropske unije niste samo radnik ili potrošač; imate i posebna politička prava. Od stupanja na snagu Ugovora iz Maastrichta, bez obzira na nacionalnost, imate pravo da glasate i da se kandidujete na lokalnim izborima u svojoj zemlji stanovanja i na izborima za Evropski parlament.

Počev od decembra 2009. (kada je stupio na snagu Lisabonski ugovor) takođe imate pravo da uputite peticiju Komisiji da sačini zakonski predlog – ukoliko ste u stanju da nađete milion ljudi iz značajnog broja zemalja EU da potpišu vašu peticiju.

III OSNOVNA PRAVA

Posvećenost Evropske unije građanskim pravima potvrđena je u Nici decembra 2000. godine, kada je Evropski savet svečano proglasio **Povelju EU o osnovnim pravima**. Povelju je izradila konvencija sačinjena od članova nacionalnih i evropskog parlamenta, predstavnika nacionalnih vlada i jednog člana Komisije. Povelja u okviru šest poglavlja: Dostojanstvo, Slobode, Jednakost, Solidarnost, Građanska prava i Pravda, sa 54 člana izlaže osnovne vrednosti Evropske unije, kao i građanska, politička, ekonomska i socijalna prava građana EU.

Prvi članovi odnose se na ljudsko dostojanstvo, pravo na život, integritet ličnosti, slobodu izražavanja i savesti. Poglavlje o solidarnosti na novi način spaja socijalna i ekonomska prava kao što su:

- ▶ pravo na štrajk;
- ▶ pravo radnika da bude informisan i konsultovan;
- ▶ pravo na usklađivanje porodičnog i profesionalnog života;
- ▶ pravo na zdravstveno i socijalno osiguranje i socijalnu pomoć u celoj Evropskoj uniji.

Povelja takođe promovise jednakost između muškaraca i žena i uvodi prava kao što su zaštita podataka, zabrana eugenike i reproduktivnog kloniranja ljudskih bića, pravo na zaštitu životne sredine, prava dece i starijih ljudi i pravo na dobru upravu.

Lisabonski ugovor, koji je stupio na snagu 1. decembra 2009, daje Povelji istu pravnu moć kao ugovorima – što znači da ona može da posluži kao osnova za pokretanje postupka pred Sudom pravde EU. (Međutim, protokolom se definiše primena Povelje u Poljskoj i Velikoj Britaniji, što je kasnije takođe primenjeno na Češku Republiku).

Pored toga, član 6 Lisabonskog ugovora pruža pravnu osnovu EU da potpiše Evropsku konvenciju o ljudskim pravima. U tom slučaju, ova konvencija ne bi se samo pominjala u ugovorima EU, nego bi imala i zakonsku snagu u državama EU, čime bi se ostvarila bolja zaštita ljudskih prava u Evropskoj uniji.

Jedno od osnovnih prava navedenih u Povelji EU o osnovnim pravima jeste pravo na usklađivanje porodičnog i profesionalnog života

IV EVROPA ZNAČI OBRAZOVANJE I KULTURA

Osećaj pripadnosti i deljenja iste sudbine ne može se veštački proizvesti. On se jedino može izdići iz svesti o zajedničkoj kulturi i upravo je to ono zbog čega Evropa treba da usmeri pažnju ne samo na ekonomiju već i na obrazovanje, građanstvo i kulturu.

EU ne propisuje kako treba da budu organizovane škole i obrazovanje, niti određuje nastavni program: o tim stvarima se odlučuje na nacionalnom i lokalnom nivou. Međutim, EU realizuje programe koji promovišu obrazovnu razmenu, tako da mladi ljudi mogu da idu u inostranstvo da se školuju, nauče nove jezike i učestvuju u zajedničkim aktivnostima sa školama i univerzitetima u drugim zemljama. U ove programe spadaju Comenius (školsko obrazovanje), Erasmus (visoko obrazovanje), Leonardo da Vinci (stručno usavršavanje), Grundtvig (obrazovanje odraslih) i Jean Monnet (predavanje na univerzitetima i istraživanje evropskih integracija).

Evropske države zajednički rade – putem Bolonjskog procesa – na kreiranju evropskog područja visokog obrazovanja. To, na primer, znači da će univerzitetski programi u svim zemljama uključenim u ovaj proces voditi do uporedivih i međusobno priznatih diploma (osnovne studije Bachelor, master i doktorat).

Na polju kulture programi EU «Kultura» i «Mediji» neguju saradnju između proizvođača TV programa, autora filmova, promotera, emitera i kulturnih ustanova iz različitih zemalja. Sve to pomaže da se proizvede više evropskih TV programa i filmova, popravljajući tako ravnotežu između broja evropskih i američkih programa i filmova.

Jedna od ključnih karakteristika Evrope jeste raznolikost jezika – i očuvanje te raznolikosti jedan je od važnih ciljeva EU. Zaista, multijezičnost je od fundamentalnog značaja za način funkcionisanja Evropske unije. Zakoni EU moraju da budu dostupni na sva 23 zvanična jezika, a svaki poslanik EP ima pravo da koristi svoj jezik u parlamentarnim debatama.

V OMBUDSMAN I VAŠE PRAVO NA PETICIJU PARLAMENTU

Da bi se pomoglo približavanje EU njenim građanima, Ugovorom o Evropskoj uniji predviđeno je postojanje ombudsmana. Evropski parlament bira ombudsmana na isti period kao i članove parlamenta. Njegov zadatak je da ispituje žalbe protiv institucija i tela EU. Žalbu može podneti svaki građanin EU ili organizacija koja ima sedište u zemlji članici EU. Ombudsman pokušava da obezbedi rešavanje problema između podnosioca tužbe i institucije ili organa o kome se radi na prijateljski način.

Svi stanovnici zemalja EU takođe imaju pravo da upute peticiju Evropskom parlamentu. Ovo predstavlja još jednu značajnu vezu između institucija EU i javnosti.

VI OSEĆAJ PRIPADNOSTI

Ideja o Evropi građana potpuno je nova. Neki simboli koji predstavljaju zajednički evropski identitet već postoje, kao što je evropski pasoš (u upotrebi od 1985. godine). Od 1996. godine izdaju se vozačke dozvole EU u svim zemljama EU. EU ima svoj moto «Ujedinjeni u raznolikosti», a 9. maj je proglašen Danom Evrope.

Evropska himna (Betovenova «Oda radosti») i evropska zastava (krug od 12 zlatnih zvezdica na plavoj pozadini) eksplicitno se pominju u nacrtu Ustava Evropske unije iz 2004, ali su izostavljene iz Lisabonskog ugovora koji ga je zamenio. Ovo su i dalje simboli EU i države članice, lokalne vlasti i građani mogu da ih koriste ukoliko žele.

Međutim, ljudi ne mogu da osećaju pripadnost Evropskoj uniji ako ne znaju šta EU radi i ako ne razumeju zašto to radi. Institucije i države članice EU moraju da učine mnogo više da bi poslove EU predstavile na jasan i jednostavan način.

Građanima je takođe potrebno da vide opipljivu promenu koju EU unosi u njihov svakodnevni život. U tom smislu, korišćenje evra – novčanica i kovanog novca – od 2002. godine imalo je veliki efekat. Više od dve trećine građana EU sada vodi svoj lični budžet i ušteđevinu u bankama u evrima. Cene proizvoda i usluga izražene su u evrima i potrošači ih mogu neposredno porediti u različitim zemljama.

Zahvaljujući Šengenskom sporazumu, na najvećem broju granica između država EU ukinuta je kontrola, pa već to građanima daje osećaj pripadnosti jedinstvenoj, ujedinjenoj geografskoj oblasti.

Osećaj pripadnosti pre svega proističe iz osećanja lične uključenosti u donošenje odluka u EU. Svaki punoletni građanin EU ima pravo da glasa na neposrednim izborima za Evropski parlament, i to predstavlja važnu osnovu za demokratski legitimitet EU. Taj legitimitet raste sa davanjem sve veće uloge Evropskom parlamentu, jačanjem uloge nacionalnih parlamenata u evropskim poslovima i s aktivnijim učešćem građana Evrope u nevladinim organizacijama, političkim pokretima i u stvaranju evropskih političkih stranaka. Ukoliko želite da pomognete uobličavanju evropske agende i da utičete na politike EU, postoji mnogo načina da to učinite. Postoje, na primer, diskusioni forumi na internetu posvećeni poslovima Evropske unije gde možete da se uključite u debatu, a možete da iskažete svoje stavove i na blogovima komesara ili poslanika EP. Takođe, možete se direktno obratiti Komisiji ili Parlamentu preko mreže ili preko neke od njihovih kancelarija u vašoj zemlji (vidi unutrašnje korice za više detalja).

Evropska unija je stvorena da bi služila narodima Evrope i njena budućnost mora biti uobličena aktivnim angažmanom ljudi iz svih sfera i profesija. Osnivači EU bili su i te kako svesni te činjenice. „Mi ne udružujemo države, mi ujedinjujemo narode“, rekao je Žan Monejoš 1952. godine. Podizanje svesti javnosti o EU i uključivanje građana u njene aktivnosti još uvek su jedni od najvećih izazova sa kojima se institucije EU danas suočavaju.

Evropa slobode, bezbednosti i pravde

[10]

- ▶ Otvaranje unutrašnjih granica između država članica EU je od vrlo opipljive koristi za obične ljude, jer im omogućava da slobodno putuju, bez podvrgavanja graničnim kontrolama.
- ▶ Međutim, ova sloboda unutrašnjeg kretanja mora ići ruku pod ruku sa povećanim kontrolama na spoljnim granicama EU kako bi se efikasno sprovela borba protiv organizovanog kriminala, terorizma, ilegalne imigracije, krijumčarenja droge i trgovine ljudima.
- ▶ Države EU sarađuju na poljima policije i pravde kako bi Evropu učinile bezbednijom.

Evropski građani imaju pravo da žive u slobodi, bez straha od progona ili nasilja, bilo gde u Evropskoj uniji. Pa ipak, međunarodni kriminal i terorizam spadaju u probleme koji danas najviše zabrinjavaju Evropljane.

Svakako, sloboda kretanja mora da znači da svaka osoba, ma gde bila u EU, ima isti nivo zaštite i isti pristup pravdi. Tako kroz niz amandmana na ugovore Evropska unija postepeno postaje jedinstveno područje slobode, bezbednosti i pravde.

Obim aktivnosti EU u ovim oblastima se tokom godina proširio pošto je Evropski savet usvojio tri uzastopna okvirna programa: Program iz Tamperea (1999-2004), Haški program (2005-2009) i Stokholmski program (2010-2014). Dok su Program iz Tamperea i Haški program bili usredsređeni na jačanje bezbednosti, Stokholmski program je više fokusiran na zaštitu prava građana.

Odlučivanje u ovim oblastima je postalo delotvornije zahvaljujući Lisabonskom ugovoru, koji je stupio na snagu u decembru 2009. Sve do tada države članice su zadržavale za sebe kompletnu odgovornost za kreiranje zone slobode, bezbednosti i pravde i upravljanje njome. Poslove je obavljao uglavnom Savet (tj. kroz diskusije i dogovore ministara iz nacionalnih vlada), dok su Komisija i Parlament imali malu ulogu. Lisabonski ugovor je to promenio: Savet sada većinu odluka donosi kvalifikovanom većinom, a Parlament je ravnopravan partner u procesu odlučivanja.

I SLOBODA KRETANJA U OKVIRU EU I ZAŠTITA NJENIH SPOLJNIH GRANICA

Sloboda kretanja ljudi unutar EU otvara probleme bezbednosti u vladama zemalja članicama jer više ne postoji kontrola na unutrašnjim granicama EU. Zbog toga je bilo neophodno da se na spoljnim granicama EU uvedu posebne mere bezbednosti. A pošto slobode kretanja u Uniji mogu da zloupotrebe kriminalci, nacionalne policijske snage i pravosudni organi EU moraju zajednički da rade u borbi protiv međunarodnog kriminala.

Jedan od najznačajnijih koraka radi olakšavanja života putnicima u Evropskoj uniji preduzet je 1985. godine, kada su vlade Belgije, Francuske, Savezne Republike Nemačke, Luksemburga i Holandije u gradiću Šengen, na granici Luksemburga, potpisale sporazum. One su se saglasile da ukinu kontrolu putnika, bez obzira na njihovu nacionalnost, na svojim zajedničkim granicama, da usklade mere kontrole na granicama sa zemljama koje ne pripadaju EU i uvedu zajedničku politiku viza. Na taj način stvorile su teritoriju bez unutrašnjih granica poznatu kao Šengenska zona.

Šengenski sporazumi postali su od tada sastavni deo Ugovora EU, a Šengenska zona se postepeno širi. Zaključno sa 2010. godinom, šengenska pravila u potpunosti primenjuju sve zemlje EU, osim Bugarske, Kipra, Irske, Rumunije i Velike Britanije. Tri zemlje koje nisu članice EU: Island, Norveška i Švajcarska takođe pripadaju Šengenskoj zoni.

Stroža provera spoljnih granica EU postala je prioritet nakon širenja EU 2004. i 2007. godine. Agencija EU pod nazivom Frontex, sa sedištem u Varšavi, zadužena je u EU za upravljanje saradnjom na polju bezbednosti spoljnih granica. Države članice mogu da joj pozajme brodove, helikoptere i avione za obavljanje zajedničkih patrola – npr. u osetljivim oblastima Mediterana. EU takođe razmišlja o uspostavljanju evropske službe pogranične straže.

Kako stanovništvo EU stari, legalni imigranti sa odgovarajućim kvalifikacijama pomažu da se premoste nedostaci na tržištu rada

II POLITIKA AZILA I IMIGRACIJE

Evropa je ponosna na svoju dugu tradiciju srdačnog prijema stranaca i humanu spremnost da ponudi azil izbeglicama koje beže od opasnosti i progona. Vlade EU danas su suočene sa neodložnim rešavanjem problema rastućeg broja imigranata, i legalnih i nelegalnih, u području bez unutrašnjih granica.

Vlade zemalja EU dogovorile su se da usklade svoja pravila kako bi se do 2012. godine zahtevi za dobijanje azila obrađivali u skladu s nizom osnovnih principa koji su na jedinstven način priznati na celoj teritoriji Evropske unije. Usvojene su neke tehničke mere, kao što su minimalni standardi za prijem onih koji traže azil i za dodeljivanje statusa izbeglice.

U poslednjih nekoliko godina veliki broj ilegalnih imigranata dolazi u Evropu i jedan od glavnih prioriteta EU jeste rešavanje tog problema. Vlade država članica zajednički rade na sprečavanju krijumčarenja ljudi i na usaglašavanju zajedničkih pravila za repatrijaciju ilegalnih imigranata. Istovremeno, legalna imigracija je bolje koordinisana pravilima EU o spajanju porodice, statusu lica koja dugoročno borave na njenoj teritoriji i prijemu lica koja nisu državljani EU a koja žele da dođu u Evropu na studije ili radi istraživanja.

Saradnja između carinskih vlasti evropskih država doprinosi smanjenju kriminala i trgovine ljudima

III BORBA PROTIV MEĐUNARODNOG KRIMINALA

Potrebni su usklađeni napori za borbu protiv kriminalnih bandi koje vode mreže za krijumčarenje ljudi i eksploatišu ranjive grupe, naročito žene i decu.

Organizovani kriminal postaje sve usavršeniji i redovno za svoje aktivnosti koristi evropske ili međunarodne mreže. Terorizam je jasno pokazao da može da zada surov udarac svuda u svetu. Zato je uspostavljen Šengenski informacioni sistem (SIS). To je složena baza podataka koja organima unutrašnjih poslova i pravosudnim organima omogućava da razmenjuju informacije o licima ili predmetima za kojima se traga, na primer, ukradena vozila ili umetnička dela, lica za kojima je izdat nalog za hapšenje ili ekstradiciju. Baza podataka nove generacije, poznata kao SIS II, imaće veći kapacitet i omogućiće skladištenje novih vrsta podataka.

Jedan od najboljih načina za hvatanje kriminalaca jeste praćenje kretanja njihovog nezakonito stečenog dobitka. U tu svrhu i da bi presekla finansiranje kriminalnih i terorističkih organizacija, EU koristi zakone o sprečavanju pranja novca.

Najveći korak koji je u skorije vreme učinjen u oblasti saradnje organa unutrašnjih poslova bio je stvaranje Evropske policijske službe (Europol). Sedište Europa je u Hagu i čine ga policijski i carinski službenici. Europol se bavi čitavim nizom oblika međunarodnog kriminala: prodajom droga, trgovinom kradenim vozilima, trgovinom ljudima, seksualnom eksploatacijom žena i dece, dečjom pornografijom, falsifikovanjem, prodajom radioaktivnog i nuklearnog materijala, terorizmom, pranjem novca i izradom lažnih novčanica evra.

IV KA EVROPSKOM PRAVNOM PODRUČJU

U ovom trenutku u zemljama članicama EU funkcionišu mnogi različiti pravosudni sistemi, svaki u okviru nacionalnih granica. Međutim, međunarodni kriminal i terorizam ne poštuju nacionalne granice. Zato je Evropskoj uniji potreban zajednički okvir za borbu protiv terorizma kako bi se njenim građanima garantovao visok nivo zaštite i poboljšala međunarodna saradnja u ovoj oblasti. Takođe je potrebna zajednička politika krivičnog prava EU jer saradnja među sudovima u različitim zemljama može biti narušena različitim definicijama određenih krivičnih radnji.

Najznačajniji primer praktične saradnje u ovoj oblasti jeste posao koji obavlja Eurojust – centralno koordinaciono telo osnovano u Hagu 2003. godine. Njegova svrha je da nacionalnim istražnim organima i organima gonjenja omogući da zajednički rade u kriminalnim istragama u koje je uključeno više zemalja EU. Na osnovama Eurojusta može da se formira kancelarija evropskog javnog tužioca ukoliko Savet (ili grupa od najmanje devet država članica) tako odluči. Uloga tužioca bi bila da istražuje i goni one koji vrše krivična dela protiv finansijskih interesa EU.

Još jedno sredstvo za praktičnu prekograničnu saradnju je Evropski nalog za hapšenje, koji je u upotrebi od januara 2004. godine. Njegova svrha je da zameni duge procedure isporučivanja.

U oblasti građanskog prava EU je usvojila zakone da bi mogla da sprovodi odluke suda u prekograničnim slučajevima koji uključuju razvod braka, rastavu, starateljstvo nad decom i zahteve za izdržavanje.

Cilj je da se obezbedi da odluke donete u jednoj zemlji mogu biti primenjivane u nekoj drugoj. EU je usvojila zajedničke procedure kako bi pojednostavila i ubrzala nagodbe u prekograničnim slučajevima u malim i građanskim parnicama kao što je povraćaj duga ili bankrotstvo.

- ▶ Evropska unija ima veći uticaj na svetskoj pozornici kada govori jedinstvenim glasom u međunarodnim poslovima poput trgovinskih pregovora. Da bi se taj uticaj lakše ostvarivao i radi unapređenja međunarodnog profila EU, Evropski savet je 2009. godine dobio stalnog predsednika i prvog visokog predstavnika Unije za spoljne poslove i bezbednosnu politiku.
- ▶ Na polju odbrane svaka zemlja ostaje suverena bilo da je član NATO ili je neutralna. Međutim, zemlje članice EU razvijaju vojnu saradnju za potrebe mirovnih misija.
- ▶ Evropska unija je velika sila u oblasti međunarodne trgovine i saraduje sa svetskom trgovinskom organizacijom (STO) da bi obezbedila otvorena tržišta i trgovinski sistem baziran na jasnim pravilima.
- ▶ Iz istorijskih i geografskih razloga EU obraća naročitu pažnju na Afriku (kroz politike razvojne pomoći, trgovinske preference, pomoć u hrani i promovisanje poštovanja ljudskih prava).

Evropska unija je u ekonomskom, trgovinskom i monetarnom smislu postala velika svetska sila. Ponekad se kaže da je EU postala ekonomski div ali ostala politički patuljak. To je preterivanje – Evropska unija ima značajan uticaj u međunarodnim organizacijama kao što su Svetska trgovinska organizacija (STO) i specijalizovane organizacije Ujedinjenih nacija (UN) i na svetskim samitima posvećenim životnoj sredini i razvoju.

Pa ipak, tačno je da EU i njene članice i u diplomatskom i u političkom smislu treba da učine još mnogo toga da bi mogle jedinstveno da nastupaju u najvažnijim svetskim pitanjima. Što je još bitnije, oružani odbrambeni sistemi (kamen temeljac nacionalnog suvereniteta) čvrsto su u rukama nacionalnih vlada, a jedine veze između njih stvaraju savezi kao što je NATO.

I ZAJEDNIČKA SPOLJNA I BEZBEDNOSNA POLITIKA

(a) Formiranje evropske diplomatske službe

Zajednička spoljna i bezbednosna politika (CFSP) i Evropska bezbednosna i odbrambena politika (ESDP) definišu osnovne zadatke EU u oblasti spoljne politike. Ove politike su predviđene ugovorima iz Mاستrihta (1992) Amsterdama (1997) i Nice (2001). EU je na toj osnovi stvorila svoj tzv. drugi stub – političku oblast u kojoj se o akcijama odlučuje međunarodnim dogovorom i u kojoj Komisija i Parlament imaju manju ulogu. Odluke se donose konsenzusom, a svaka zemlja pojedinačno može da se uzdrži od glasanja. Iako su Lisabonskim ugovorom ukinuti „stubovi“ u strukturi EU, to nije promenilo način odlučivanja u pitanjima bezbednosti i odbrane. Međutim, promenjen je naziv politike iz ESDP u CDSP – zajednička bezbednosna i odbrambena politika. Takođe je podignut profil CFSP kreiranjem funkcije visokog predstavnika Unije za spoljne poslove i bezbednosnu politiku.

Od 1. decembra 2009. ovu funkciju obavlja Ketrin Ešton iz Velike Britanije, koja je i potpredsednica Evropske komisije. Njen posao je da predstavlja kolektivne stavove EU i da nastupa u ime EU u međunarodnim organizacijama i na međunarodnim konferencijama. Pomažu joj hiljade službenika EU i država članica, koji čine Evropsku službu za spoljne aktivnosti – faktički diplomatsku službu EU.

Cilj spoljne politike EU jeste da suštinski obezbedi sigurnost, stabilnost, demokratiju i poštovanje ljudskih prava – ne samo u svom neposrednom susedstvu (tj. na Balkanu) nego i na drugim vrućim tačkama širom sveta, kao što su Afrika, Bliski istok i Kavkaz. Njeno glavno sredstvo je „meka sila“, koja pokriva aktivnosti kao što su posmatračke misije za izbore, humanitarna i razvojna pomoć. Tokom 2009. EU je pružila humanitarnu pomoć u vrednosti od 900 miliona evra za 30 država, uglavnom u Africi. EU obezbeđuje 60 odsto svetske razvojne pomoći i pomaže najugroženijim zemljama na svetu da se bore sa siromaštvom, nahrane svoje stanovništvo, izbegnu prirodne katastrofe, dođu do vode za piće i leče bolesti. Istovremeno, EU aktivno podstiče ove zemlje da poštuju vladavinu prava i otvore svoja tržišta za međunarodnu trgovinu. Komisija i Evropski parlament se pažljivo staraju o tome da se pomoć pruža na odgovoran način, da se njome pravilno upravlja i da se adekvatno koristi.

Da li je EU sposobna i voljna da ide korak dalje od ove diplomatije „meka sile“? Ovo je glavni izazov za naredni period. Suviše često zajedničke izjave i zajednički stavovi Evropskog saveta o najvažnijim međunarodnim pitanjima (bliskoistočni mirovni proces, Irak, terorizam, odnosi sa Rusijom, Iranom, Kubom itd) predstavljaju samo najmanji zajednički imenitelj. U međuvremenu velike države članice nastavljaju da igraju svoje pojedinačne diplomatske uloge. Međutim, tek kada govori i nastupa jednoglasno, Evropska unija se posmatra kao globalni akter. Da bi njen kredibilitet i uticaj rasli, EU mora da kombinuje svoju ekonomsku i trgovinsku moć sa doslednom primenom zajedničke bezbednosne i odbrambene politike.

(b) Opipljiva dostignuća u zajedničkoj bezbednosnoj i odbrambenoj politici (CSDP)

Počev od 2003. Evropska unija poseduje kapacitet za upravljanja krizama pošto države članice dobrovoljno stavljaju deo svojih snaga na raspolaganje EU za obavljanje takvih aktivnosti.

Odgovornost za vođenje tih operacija leži na grupi političkih i vojnih tela: Političkom i bezbednosnom komitetu (PSC), Vojnom komitetu EU (EUMC), Komitetu za civilne aspekte upravljanja krizama (Civcom) i vojnom osoblju Evropske unije (EUMS). Ova tela odgovaraju Savetu i locirana su u Briselu.

Ovi instrumenti su ono što daje supstancu zajedničkoj bezbednosnoj i odbrambenoj politici. Oni omogućavaju EU da izvršava zadatke koje je sebi zadala – humanitarne i mirovne misije. Te misije moraju da izbegnu dupliranje posla koji obavlja NATO, što je garantovano sporazumima „Berlin plus“, usaglašenima između NATO i EU. Oni Evropskoj uniji omogućavaju pristup logističkim resursima NATO (za otkrivanje, komunikaciju, komandovanje i transport).

Od 2003. Evropska unija je pokrenula 22 vojne operacije i civilne misije. Prva takva misija bila je u Bosni i Hercegovini, gde su trupe EU zamenile snage NATO. Ove misije i operacije pod evropskom zastavom obavljaju se na tri kontinenta. Tu spadaju misije EUFOR u Čadu i Centralnoafričkoj Republici, operacija „Atalanta“, koju sprovodi Eunavfor protiv pirata u Somaliji, u zalivu Aden, misija EULEX, čiji je cilj da pomogne Kosovu da čvrsto ustanovi vladavinu prava i misija EUPOL u Avganistanu u sklopu koje se obučava avganistanska policija.

EU sprovodi civilne ili vojne mirovne operacije u sklopu kojih su i ove snage za borbu protiv pirata u blizini obala Somalije

S obzirom na to da vojna tehnologija postaje sve savršenija i skuplja, vlade EU smatraju da se potreba za uzajamnom saradnjom u proizvodnji oružja sve više povećava – naročito sada kada nastoje da smanje javne troškove kako bi lakše izašle na kraj sa finansijskom krizom. Štaviše, ako njihove oružane snage treba da izvršavaju zajedničke zadatke izvan Evrope, njihovi sistemi moraju biti interoperabilni, a oprema dovoljno standardizovana. Zato je Evropski savet u Solunu, juna 2003. godine, odlučio da osnuje Evropsku odbrambenu agenciju (EDA) čiji je zadatak da pomogne razvijanje vojnih kapaciteta EU. Ona je formalno osnovana 2004. godine.

II TRGOVINSKA POLITIKA KOJA JE OTVORENA KA SVETU

Značaj Evropske unije kao trgovinske sile donosi joj znatni međunarodni uticaj. EU podržava sistem pravila Svetske trgovinske organizacije (STO), koja ima 153 države članice. Ovaj sistem omogućava određen stepen pravne sigurnosti i transparentnosti u vođenju međunarodne trgovine. STO određuje uslove zahvaljujući kojima se njeni članovi mogu zaštititi od nepoštenih praksi, kao što je obaranje cena (prodaja ispod realne cene), čime se izvoznici bore s rivalima. Ona takođe obezbeđuje procedure za rešavanje razmirica između dva trgovinska partnera ili više njih.

Od 2001. kroz „Doha rundu“ trgovinskih pregovora EU nastoji da otvori trgovinu u svetskim razmerama. Radi se o teškim pregovorima, ali EU je uverena da bi u uslovima finansijske i ekonomske krize smanjenje svetske trgovinske razmene pretvorilo recesiju u depresiju najvećih razmera.

Trgovinska politika EU je tesno povezana sa njenom politikom razvoja. Prema svom generalnom sistemu povlastica (GSP), EU je za uvozne proizvode iz zemalja u razvoju i ekonomija u tranziciji odobrila povlašćen pristup, spustila tarife i ukinula carinske dažbine. Otišla je čak i dalje za 49 najsiromašnijih zemalja sveta – svi njihovi proizvodi, uz izuzetak oružja, oslobođeni su carinskih dažbina ulaska na tržište EU.

Međutim, EU nema posebne trgovinske sporazume sa svojim najvećim trgovinskim partnerima među razvijenim zemljama kao što su Sjedinjene Države i Japan. Ovde se trgovinske relacije odvijaju putem STO mehanizama. Sjedinjene Države i Evropska unija nastoje da razviju odnose zasnovane na jednakosti i partnerstvu. Nakon izbora Baraka Obame za predsednika SAD, lideri EU su apelovali na stvaranje bližih transatlantskih veza. Na sastanku G-20 u Londonu, aprila 2009, EU i SAD su se složile da postoji potreba za boljim regulisanjem globalnog finansijskog sistema.

EU promoviše otvaranje tržišta i razvoj trgovine u sklopu multilateralnog okvira Svetske trgovinske organizacije

Evropska unija povećava trgovinu sa silama koje su u usponu u drugim delovima sveta, od Kine i Indije do Centralne i Južne Amerike. Trgovinski sporazumi sa ovim zemljama uključuju takođe tehničku i kulturnu saradnju. Kina je postala drugi najvažniji trgovinski partner EU (nakon Sjedinjenih Država) i najveći uvoznik na tržište EU (u 2009. više od 19 odsto uvoza u EU došlo je iz Kine). Evropska unija je glavni trgovinski partner Rusije i njen najveći izvor stranih investicija. Pored trgovine, glavna pitanja u odnosima između EU i Rusije tiču se međunarodnih tema, kao što je bezbednost isporuke energije, naročito gasa.

III AFRIKA

Odnosi između Evrope i zemalja južno od Sahare uspostavljeni su odavno. Prema Rimskom ugovoru iz 1957. godine, tadašnje kolonije i prekomorske teritorije nekih zemalja članica EEZ postale su pridruženi deo zajednice. Dekolonizacija, započeta početkom 60-ih godina, pretvorila je ovu vezu u nešto drugo – u odnose između suverenih zemalja.

Sporazum iz Kotonoa, potpisan 2000. godine u Kotonou, prestonici Benina, označio je novu fazu u razvojnoj politici EU. Sporazum između EU i zemalja Afrike, Kariba i Pacifika (ACP) predstavlja najambiciozniji i najdalekosežniji sporazum o trgovini i pomoći koji je ikada zaključen između razvijenih zemalja i zemalja u razvoju. On je usledio nakon Konvencije iz Lomea – koja je potpisana 1975. godine u prestonici Toga, a zatim dopunjavana u redovnim vremenskim intervalima.

Ovaj sporazum ide mnogo dalje od ranijih sporazuma jer se on pomerio od trgovinskih odnosa baziranih na pristupu tržištu ka trgovinskim relacijama u širem smislu. On takođe uvodi nove procedure za rešavanje pitanja narušavanja ljudskih prava.

Evropska unija dala je posebne trgovinske ustupke najnerazvijenijim zemljama, među kojima je 39 potpisnica Sporazuma iz Kotonoa. One, počevši od 2005. godine, mogu da izvoze u EU praktično sve vrste proizvoda, i to bez carina. EU je 2009. godine pristala da pruži pomoć od 2,7 milijardi evra za 77 zemalja ACP u oblastima zdravstva, obezbeđenja vode za piće, klimatskih promena i mirovnih misija.

- ▶ „Evropa neće biti stvorena odjednom, niti prema jedinstvenom planu. Biće izgrađena posredstvom konkretnih dostignuća koja najpre stvaraju faktičku solidarnost.“
- ▶ Ova izjava iz 1950. godine i danas je istinita. Međutim, koji veliki izazovi stoje pred Evropom u godinama koje dolaze?

„Evropa neće biti stvorena odjednom, niti prema jedinstvenom planu. Biće izgrađena posredstvom konkretnih dostignuća koja najpre stvaraju faktičku solidarnost.“ Ovo je naveo Robert Šuman u svojoj čuvenoj Deklaraciji kojom je pokrenut projekat evropskih integracija, 9. maja 1950. godine. Šezdeset godina kasnije njegove reči su jednako tačne. Solidarnost između naroda i nacija Evrope mora stalno da se prilagođava novim izazovima koje donosi svet koji se menja. Završetak stvaranja jedinstvenog tržišta početkom devedesetih godina prošlog veka bio je veliko dostignuće, ali to nije bilo dovoljno. Da bi to tržište efikasno funkcionisalo, morao je biti stvoren evro – koji se pojavio 1999. Da bi upravljala evrom i obezbedila stabilnost cena, stvorena je Evropska centralna banka. Međutim, finansijska kriza iz 2008. i 2009. i dužnička kriza iz 2010. godine pokazale su da je evro podložan napadima globalnih špekulanata. Ono što je potrebno, pored ECB, jeste koordinacija nacionalnih ekonomskih politika, mnogo bliža od one koju trenutno omogućava Evrogrupa. Dakle, da li će EU uskoro početi da kreira planove za istinski zajedničko ekonomsko upravljanje?

Žan Mone, veliki arhitekta evropskih integracija, završio je 1976. svoje memoare sledećim rečima: „Suverene nacije iz prošlosti ne mogu više da rešavaju probleme današnjice: one ne mogu obezbediti sopstveni napredak niti kontrolisati svoju sopstvenu budućnost. A sama zajednica je samo faza na putu ka organizovanom svetu sutrašnjice.“ Imajući u vidu današnju globalnu ekonomiju, treba li već da posmatramo Evropsku uniju kao nešto što više nije politički relevantno? Ili bi pre toga trebalo da postavimo pitanje kako da oslobodimo puni potencijal pola milijarde Evropljana koji dele iste vrednosti i interese?

Evropska unija će uskoro imati više od 30 članica sa vrlo različitim istorijama, jezicima i kulturama. Može li tako raznolika porodica nacija da čini zajednički politički javni prostor? Mogu li njeni građani da razviju zajednički osećaj pripadnosti Evropi a da istovremeno ostanu duboko vezani za svoju zemlju, svoj region i svoju lokalnu zajednicu? Možda mogu ukoliko se ugledaju na prvu evropsku zajednicu – Zajednicu za uglj i čelik, koja je rođena iz ruševina Drugog svetskog rata. Njen moralni legitimitet je bio zasnovan na pomirenju i konsolidovanju mira između nekadašnjih neprijatelja. Ona se pridržavala principa da sve države članice, bez obzira na to da li su male ili velike, imaju jednaka prava i poštuju manjine.

Da li će biti moguće nastaviti sa evropskim integracijama uz tvrdnju da države članice EU i njeni narodi žele isto? Ili će lideri EU sve više koristiti sporazume o pojačanoj saradnji prema kojima ad hoc grupe država članica mogu da krenu bez ostalih u ovom ili onom smeru? Sve veći broj ovakvih sporazuma može da dovede do Evrope à la carte, ili Evrope promenljive geometrije, gde će svaka država članica moći slobodno da izabere da li će sprovesti određenu politiku ili će biti deo određene institucije. Ovo rešenje može da deluje privlačno zbog svoje jednostavnosti, ali bio bi to početak kraja EU, koja funkcioniše tako što predviđa zajedničke interese svojih država članica, kratkoročno i dugoročno. Ona je zasnovana na konceptu solidarnosti – što znači da se dele troškovi, ali i prednosti. To znači postojanje zajedničkih pravila i zajedničkih politika. Izuzeci, odstupanja i izuzeća treba da budu vanredni i kratkoročni. Tranzicioni aranžmani i periodi postepenog uvođenja nekog pravila ili zakona možda su ponekad neophodni, ali ako se sve države članice ne pridržavaju istih pravila i ne rade na ostvarenju istih ciljeva, solidarnost puca i gube se prednosti pripadanja jakoj i ujedinjenoj Evropi.

Globalizacija tera Evropu da se takmiči ne samo sa svojim tradicionalnim rivalima (Japanom i SAD) nego i s ekonomskim silama u velikom usponu, kao što su Brazil, Kina i Indija. Može li EU da nastavi da ograničava pristup svome jedinstvenom tržištu kako bi zaštitila svoje socijalne i ekološke standarde? Čak i ako nastavi, neće moći da pobegne od grube realnosti međunarodne konkurencije. Jedino rešenje za Evropu jeste da postane pravi globalni akter koji jedinstveno nastupa na svetskoj pozornici i efikasno zastupa svoje interese tako što govori jednim glasom. Napredak u ovom smeru može da se ostvari samo kretanjem ka političkoj uniji. Predsednik Evropskog saveta, predsednik Komisije i visoki predstavnik Unije za spoljne poslove i bezbednosnu politiku moraju zajedno da pruže EU snažno i dosledno vođstvo.

Istovremeno, EU mora da poveća stepen svoje demokratičnosti. Evropski parlament, koji je svakim novim ugovorom dobijao više ovlašćenja, bira se neposrednim glasanjem na opštim izborima koji se održavaju svakih pet godina. Međutim, procenat stanovništva koje ostvari pravo glasa na ovim izborima varira od države do države i odziv glasača je često nizak. Izazov za institucije EU i nacionalne vlade je da pronađu bolje načine informisanja i komunikacije sa javnošću (putem edukacije, mreža NVO itd) i tako podstaknu nastajanje zajedničkog evropskog javnog prostora u kojem građani EU mogu oblikovati političku agendu.

Evropljani danas treba da rade zajedno za svoju budućnost

Konačno, Evropa treba u potpunosti da iskoristi svoj uticaj u međunarodnim odnosima. Jedna od velikih prednosti EU je njena sposobnost da širi evropske vrednosti izvan svojih granica. Vrednosti poput poštovanja ljudskih prava, podržavanja vladavine prava, zaštite životne sredine i očuvanja socijalnih standarda u okviru socijalne tržišne ekonomije. Sa svim svojim nesavršenostima, EU teško može da se smatra blistavim uzorom za ostatak čovečanstva. Međutim, u onoj meri u kojoj je Evropa uspešna, ostali region i će je smatrati uzorom. Šta bi predstavljalo uspeh za EU u godinama koje dolaze? Ponovno uspostavljanje ravnoteže u njenim javnim finansijama. Uspešno rešavanje pitanja u vezi sa starenjem njenog stanovništva, bez nepravednog kažnjavanja sledeće generacije. Pronalaženje etičkih odgovora na ogromne izazove koje postavlja naučnotehnoški razvoj – naročito u oblasti biotehnologije. Garantovanje bezbednosti građana bez potkopavanja njihove slobode. Ako uspe da sve ovo učini, Evropa će i dalje biti poštovana i ostaće izvor inspiracije za ostatak čovečanstva.

Ključni datumi u istoriji evropskih integracija

1950. **9. maj** – Robert Šuman, francuski ministar spoljnih poslova, drži značajan govor u kojem iznosi predloge zasnovane na idejama Žana Monea. On predlaže da Francuska i SR Nemačka udruže svoje resurse uglja i čelika u novu organizaciju kojoj mogu da se pridruže i druge evropske zemlje.
1951. **18. april** – U Parizu šest zemalja: Belgija, Francuska, Nemačka (Savezna Republika), Italija, Luksemburg i Holandija potpisuju Ugovor o osnivanju Evropske zajednice za ugljal i čelik (ECSC). Ugovor stupa na snagu 23. jula 1952. godine na period od 50 godina.
1955. **1-2. juna** – Na sastanku u Mesini ministri spoljnih poslova šest zemalja odlučuju da evropsku integraciju prošire na privredu u celini.
1957. **25. mart** – U Rimu šest zemalja potpisuje ugovore o osnivanju Evropske ekonomske zajednice (EEC) i Evropske zajednice za atomsku energiju (Euratom). Ugovori stupaju na snagu 1. januara 1958. godine.
1960. **4. januar** – Na predlog Velike Britanije, Stokholmskom konvencijom ustanovljeno je Evropsko udruženje za slobodnu trgovinu (EFTA), koje čini jedan broj evropskih zemalja izvan EEZ.
1963. **20. jul** – EEZ u Jaundeu potpisuje sa 18 afričkih zemalja sporazum o pridruživanju.
1965. **8. april** – Potpisan ugovor o spajanju izvršnih organa tri zajednice (ECSC, EEC i Euratom) i stvaranju jedinstvenog saveta i komisije. Ugovor stupa na snagu 1. jula 1967. godine.
1966. **29. januar** – „Luksembuški kompromis“: posle političke krize Francuska prihvata da ponovo učestvuje na sastancima saveta u zamenu za saglasnost da se zadrži pravilo jednoglasnosti kada se radi o „vitalnim nacionalnim interesima“.
1968. **1. jul** – Carine na industrijsku robu potpuno se ukidaju 18 meseci pre roka i uvodi se Zajednička spoljna tarifa.
1969. **1-2. decembra** – Politički lideri EEZ na Haškom samitu odlučuju da nastave sa evropskim integracijama.
1970. **22. april** – U Luksemburgu potpisan ugovor kojim se omogućava veće finansiranje Evropskih zajednica iz sopstvenih sredstava i daju veća ovlašćenja Evropskom parlamentu.
1973. **1. januar** – Danska, Irska i Velika Britanija pristupaju Evropskim zajednicama, pa se broj članica povećava na devet. Norveška posle referenduma ostaje izvan.
1974. **9-10. decembra** – Na samitu u Parizu politički lideri devet zemalja članica odlučuju da se sastaju tri puta godišnje, isto kao i Evropski savet. Oni takođe daju zeleno svetlo za neposredne izbore za Evropski parlament i saglašavaju se s tim da uspostave Evropski fond za regionalni razvoj.

1975. **28. februar** – EEZ i 46 zemalja Afrike, Kariba i Pacifika (zemlje ACP) u Lomeu potpisuju konvenciju (Lome I).
- 22. jul** – Potpisan ugovor kojim se Evropskom parlamentu daju veća budžetska ovlašćenja i uspostavlja Evropski sud revizora. Ugovor stupa na snagu 1. juna 1977. godine.
1979. **7-10. juna** – Održavaju se prvi neposredni izbori za Evropski parlament sa 410 poslaničkih mesta.
1981. **1. januar** – Grčka pristupa Evropskim zajednicama, čime se broj zemalja članica povećava na 10.
1984. **14-17. juna** – Drugi neposredni izbori za Evropski parlament.
1985. **7. januar** – Žak Delor postaje predsednik Komisije (1985-1995).
- 14. jun** – Potpisan Šengenski sporazum sa ciljem ukidanja graničnih provera između zemalja članica Evropskih zajednica.
1986. **1. januar** – Španija i Portugal pristupaju Evropskim zajednicama, čime se broj članica povećava na 12.
- 17. i 28. februar** – Jedinstveni evropski akt potpisan u Luksemburgu i Hagu. Stupa na snagu 1. jula 1987.
1989. **15. i 18. jun** – Treći neposredni izbori za Evropski parlament.
- 9. novembar** – Pad Berlinskog zida.
1990. **3. oktobar** – Nemačka je ponovo ujedinjena.
1991. **9-10. decembar** – Evropski savet u Mاستrihtu usvaja Ugovor o Evropskoj uniji. Ugovor postavlja osnovu za zajedničku spoljnu i bezbednosnu politiku, tešnju saradnju u oblastima pravosuđa i unutrašnjih poslova i za stvaranje ekonomske i monetarne unije, uključujući i jedinstvenu valutu.
1992. **7. februar** – U Mاستrihtu potpisan Ugovor o Evropskoj uniji. Stupa na snagu 1. novembra 1993. godine.
1993. **1. januar** – Stvoreno jedinstveno tržište.
1994. **9. i 12. jun** – Četvrti neposredni izbori za Evropski parlament.

1995. **1. januar** – Austrija, Finska i Švedska pristupaju EU, čime se broj članica povećava na 15. Norveška posle referenduma ostaje izvan Unije.
- 23. januar** – Nova evropska komisija stupa na dužnost (1995-1999) pod predsedništvom Žaka Santera.
- 27-28. novembra** – Na evromediteranskoj konferenciji u Barseloni uspostavljeno partnerstvo između EU i zemalja na južnoj obali Mediterana.
1997. **2. oktobar** – Potpisan Amsterdamski ugovor. Stupa na snagu 1. maja 1999. godine.
1998. **30. mart** – Počinje proces pristupanja novih zemalja kandidata. U njemu učestvuju Kipar, Malta i 10 zemalja centralne i istočne Evrope.
1999. **1. januar** – Jedanaest zemalja EU usvaja evro, koji je pušten u opticaj na tržištima novca i zamenjuje njihove valute u negotovinskim transakcijama. Od tog trenutka Evropska centralna banka preuzima odgovornost za monetarnu politiku. Grčka postaje 12. zemlja koja je usvojila evro - 1. januara 2001. godine.
- 10. i 13. jun** – Peti neposredni izbori za Evropski parlament.
- 15. septembar** – Evropska komisija u novom sastavu stupa na dužnost (1999-2004) pod predsedništvom Romana Prodića.
- 15-16. oktobra** – Evropski savet u Tampereu odlučuje da EU bude područje slobode, bezbednosti i pravde.
2000. **23-24. marta** – Evropski savet u Lisabonu izrađuje strategiju podsticanja zaposlenosti u EU, modernizacije privrede i jačanja društvene kohezije u Evropi, zasnovanu na znanju.
- 7-8. decembra** – Evropski savet na sastanku u Nici postiže sporazum o tekstu novog ugovora kojim se menja sistem odlučivanja u EU kako bi Unija bila spremna za proširenje. Predsednici Evropskog parlamenta, Evropskog saveta i Evropske komisije svečano proglašavaju Povelju EU o osnovnim pravima.
2001. **26. februar** – Potpisan Ugovor iz Nice. Stupa na snagu 1. februara 2003. godine.
- 14-15. decembra** – Evropski savet u Lakenu usvaja deklaraciju o budućnosti EU. Time se otvara put za predstojeću veliku reformu EU i za osnivanje konvencije koja će pripremiti Ustav Evrope. Konvencijom je predsedavao Valeri Žiskar d'Estenj.
2002. **1. januar** – Stanovnici evrozone počinju da koriste novčanice i kovani novac te valute.
2003. **10. jul** – Konvencija o budućnosti Evrope završava svoj rad na nacrtu Ustava Evrope.

2004. **1. maj** – Kipar, Češka Republika, Estonija, Mađarska, Letonija, Litvanija, Malta, Poljska, Slovačka i Slovenija pristupaju Evropskoj uniji.
- 10. i 13. jun** – Šesti neposredni izbori za Evropski parlament.
- 29. oktobar** – Dvadeset pet šefova država ili vlada u Rimu potpisuju Evropski ustav.
- 22. novembar** – Nova Evropska komisija na čelu sa predsednikom Žozeom Manuelom Barozom.
2005. **29. maj i 1. jun** – Glasači u Francuskoj odbacili Ustav na referendumu, a tri dana kasniji isto su učinili i glasači u Holandiji.
- 3. oktobar** – Počeli pregovori o pristupanju sa Turskom i Hrvatskom.
2007. **1. januar** – Bugarska i Rumunija priključile se Evropskoj uniji. Slovenija postaje 13. zemlja koja je usvojila evro.
- 13. decembar** – Potpisan Lisabonski ugovor.
2008. **1. januar** – Kipar i Malta postaju 14. i 15. zemlja koje su usvojile evro.
2009. **1. januar** – Slovačka postaje 16. zemlja koja je usvojila evro.
- 4-7. juna** – Sedmi neposredni izbori za Evropski parlament.
- 2. oktobar** – Na referendumu u Irskoj usvojen Lisabonski ugovor.
- 1. decembar** – Lisabonski ugovor stupa na snagu. Herman van Rompej postaje predsednik Evropskog saveta, a Ketrin Ešton postaje visoka predstavnica Unije za spoljne poslove i bezbednosnu politiku.
2010. **9. februar** – Evropski parlament saglasio se s izborom nove Evropske komisije na čelu sa predsednikom Žozeom Manuelom Barozom po drugi put.
- 9. maj** – Uspostavljen evropski mehanizam za finansijsku stabilizaciju, vredan 750 milijardi evra.
2011. **1. januar** – Estonija postaje 17. zemlja koja je usvojila evro.

BELEŠKE

Evropska unija

 Države članice Evropske unije (2011)

 Države kandidati